O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV.№

Ўзбекистон АДАБИЁТИ ва САНЪАТИ

ÖZBEKISTON ADABIYOTI VA SAN'ATI

2000 йил

ҲАФТАЛИК ГАЗЕТА

1956 йил 4 январдан нашр этила бошлаган

● 21 апрел, №17 (3555)

ПРЕЗИДЕНТЛАР УЧРАШУВИ

20 апрел куни Тошкентда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов, Қозоғистон Республикаси Президенти Нурсултон Назарбоев, Қирғизистон Республикаси Президенти Асқар Акаев ва Тожикистон Республикаси Президенти Имомали Раҳмоновнинг учрашув бўлди.

Учрашув арафасида Президентимиз тадбирни ёритиш учун ҳукумат қароргоҳига йиғилган журналистларга қўшни мамлакатлар раҳбарларининг мулоқотини ташкил қилишдан кўзланган мақсад ҳақида сўзлади. Маълум бўлишича, учрашув Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов ташаббуси билан уюштирилган. Бунинг сабаби, Марказий Осиё мамлакатлари раҳбарларининг, халқаро тадбирлар доирасидаги учрашувларни ҳисобга олмаганда, бир жойга йиғилиб, ўзаро мулоқот ўтказмаганига анча бўлди. Бу орада ҳамкорликда ечилиши лозим муаммолар пайдо бўлганлиги тайин.

Мулоқот чоғида мамлакатимиз раҳбари ўз юртимиз учун ҳам, қўшниларимиз учун ҳам жуда долзарб ва фойдали бўлган масалани илгари сурди. Бу минтақа мамлакатлари хавфсизлик органларининг фаолиятини мувофиқлаштириш ва ҳамкорлигини кенгайтириш борасида муайян ҳуқуқий пойдевор яратиш масаласидир. Гап шундаки, Марказий Осиё давлатлари ўртасида ўзаро икки юздан ортиқ ҳужжат имзолanганига қарамай, улар орасида ҳалигача мазкур масалага тегишли ҳужжат йўқ. Ўтган йили Қирғизистоннинг Боткен туманига жангарилар бостириб кирганида бу камчилик яққол намоён бўлди. Ваҳоланки, ҳарбий-техникавий ёрдам сўраш ёки шундай ёрдам кўрсатиш, терроричиликка қарши ҳамкорликда курашиш билан боғлиқ ишларни мувофиқлаштирадиган ва белгилаб берадиган ҳужжат қабул қилиш мумкин эди.

Шу боис минтақавий ҳамкорлик ва Марказий Осиё мамлакатларининг ўзаро муносабатларига оид масалалар муҳокама этилган учрашувда хавфсизлик мавзуига ҳам алоҳида эътибор қаратилди.

21 апрел куни Дўрмон қароргоҳида тўрт мамлакат президентларининг учрашуви давом этади.

* * *

Шу куни Дўрмон қароргоҳида Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон ва Тожикистон ташқи ишлар вазирлари ва хавфсизлик кенгаши котибларининг учрашуви ҳам бўлиб ўтди. Унда мамлакатлараро муносабатларни янада ривожлантириш, минтақавий хавфсизликка оид ва бошқа масалалар юзасидан ўзаро фикр алмашилди.

(ЎзА)

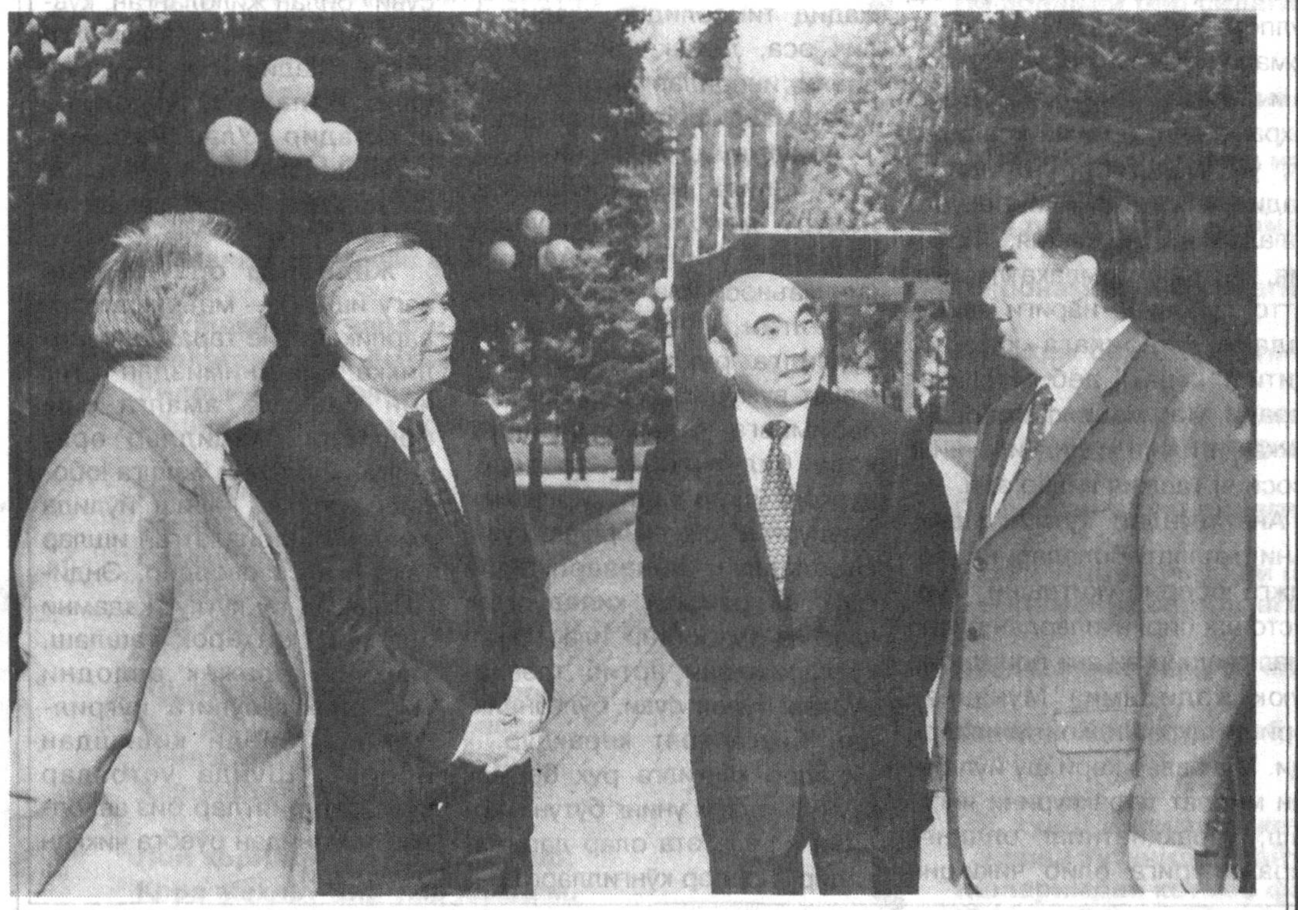

ҚУТЛУҒ КУН

Мен Самарқанд вилоятининг Тўсинсой деб аталмиш олис тоғ қишлоғида яшайман. Манзилим қанчалик хилват ва чекка жой бўлмасин, ўзимни адабиётсиз, бир дақиқа ҳам тасаввур эта олмайман. Апрелнинг гўзал ва сўлим кунларида янги ёзган шеърларимни, тахайюлий ҳикояларимни олиб Тошкентга бордим. Биринчи учраштан кишим «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасининг бош муҳаррири Аҳмаджон Мелибоев бўлди. Аҳмаджон ака бугун Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида давра суҳбати бўлаётганини, агар хоҳласам иштирок этишим мумкинлигини айтиб қолди. Мен Ёзувчилар уюшмасида ҳеч қачон бўлмаган эдим. Аввалига бироз ҳайиқдим. Ахир не-не улуғ ёзувчи-шоирларимизнинг оёқ излари қолган қутлуғ даргоҳга қадам босиш ҳазилакам эмас.

Таассурот

Йиғилишни Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг раиси, давримизнинг оташнафас шоири Абдулла Орипов олиб борди.

Мен залга қарайман: Мирмуҳсин, Барот Бойқобилов, Мақсуд Қориев, Жуманиёз Жабборов, Омон Мухтор, Ойдин Ҳожиева, Дилбар Саидова, Икром Отамурод, Собир Ўнар, Отаули, Турсун Али, Асад Дилмурод... Ҳар бири адабиётимизнинг ўзига хос забардаст адиблари, қанчадан-қанча гўзал асарлар муаллифлари. Шундай ижодкорлар билан бир залда ўтирганимдан, бир ҳаводан нафас олаётганимдан юрагим ҳис-туйғуга тўлди.

Хаёлим қишлоққа қайтади. Ёдимга қишлоқ кутубхоналари, китоб дўконлари, мен ўқитаётган мактаб ўқувчилари тушади. Хўш, дейман ўзимга. Шундай ажойиб ижодкорларимиз бор, уларнинг янги ёзаётган китоблари қишлоқларимизга, айниқса, қишлоқ ёшларига етиб бораяптими? Кўнглимнинг туб-тубидан нидо келади: «Йўқ. Етарли етиб бормаётир!» Кутубхоналаримизда аксарият эски китоблар, дўконларимиз ғариб, излаган китобингизни топа олмайсиз. Бир муаллим сифатида ўз-ўзимга савол бераман: «Нима қилиш керак?» Фикри-ожизимча, қандай қилиб бўлса-да, қишлоқ жойларига ҳам китобларнинг етиб боришини йўлга қўймоқ зарур. Китоб-офтоб. Китоб кирган қалбга зулмат яқинлаша олмайди.

Шу куни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Даврий матбуотни тарқатувчи корхоналарни қўллаб-қувватлаш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарорини ўқиб юрагимга илиқлик югурди. Демак, энди бизнинг чекка қишлоқларга ҳам матбуот етиб келадиган бўпти. Мазкур қарор ўз вақтида қабул қилингани мени ва мен каби муаллимларни беҳад қувонтирди.

**Муҳаммадулуғ ТОНГОТАРОВ,
Самарқанд вилояти, Пойариқ туманидаги
35-мактаб муаллими**

Абдулла ОРИПОВ, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раиси

КИТОБ — НАЖОТ ФАРИШТАСИ

Қадим-қадим замонлардан буён ҳар қандай жамият ўз йўл-йўриқлари, талабларини дунёқараш, ҳаттоки, эътиқод даражасигача кўтарилишини орзу қилган. Дарҳақиқат, ҳар қандай ғоя ҳам халқ онгига сингигандан кейингина кучга айланиши мумкин. Масалан, Ватан озодлиги ғояси шу Ватан фарзандини жангга чорлай олади ва ҳоказо.

Бугун Ўзбекистонимиз жаҳон ҳамжамиятининг тенг ҳуқуқли аъзоси сифатида юксак тараққиётга интилаётган экан, ҳалқимизни ижодий изланишга, бунёдкорликка чорлайдиган, уни бир ҳалқ сифатида жипслаштирадиган ғоя, эътиқод зарурлиги равшан.

Истиқлолимизнинг биринчи кунларидан то ҳозиргача Президентимиз уқтириб келаётган, амалга ошираётган маънавиятга доир барча ишлар ана шу ғояни яратиш ва уни эътиқодга айлантиришга қаратилган.

Миллий истиқлол ғояси, миллий ифтихор тимсоллари, миллий қадриятларимиз ҳамда урф-одатларимизга садоқат, миллий давлатчилигимиз ва она тилимиз мақоми сингари ҳеч қачон қадрини йўқотмайдиган тушунчалар ана шу ғояга асос бўла олади. Бадиий адабиёт эса бу тамойилларни образлар воситасида талқин этувчи қудратли кучдир. Демак, биз бадиий ижодимиз орқали миллий ғоямизни тайин этишга бурчлимиз. Токи, бизнинг шеъру ҳикояларимизни ўқиган жаҳон китобхони ҳеч адашмасдан «Мана бу асарда ўзбекларнинг руҳи бор», дея олсин.

Айни чоғда биз миллий маҳдудлик тарафдори эмасмиз. Жаҳон адабиёти ва маданиятида рўй бераётган илғор изланишлар, тажрибалардан ўзимизни олиб қочмаймиз. Асосий ният-мақсадимиз халқнинг маърифий даражасини ҳар томонлама юксалтиришдир. Ана шу ўринда кўз ўнгимизда нажот фариштаси янглиғ КИТОБ тимсоли ҳам намоён бўлади. Китобнинг нечоғлик азиз ва мукаррамлиги биз ўзбекларга яхши маълум. Биз ҳатто қоғозга муқаддас нарса сифатида қараган халқмиз. Кутубхоналарнинг қадри эса ибодатхоналардан баланд бўлса баландки, сира паст эмас. Афсуски, муайян сабабларга кўра айрим туманлар ва қишлоқ жойларимизда бундай маърифат ўчоқларига эътибор сусайиб кетди. Шунинг учун ҳам бугун унинг мавқеини кўтаришга эҳтиёж сезмоқдамиз. Кутубхоналаримиз, айниқса, ёшларни ўзига кўпроқ жалб эта олса қанийди. Ахир, уларда қанчадан-қанча юксак инсоний тафаккур неъматларини саҳифаларига жо этган китоблар ўз мухлисларини кутиб ётибди.

Яқинда Сурхондарёнинг Қумқўрғон туманидан бир хушхабар эшитдим. Шу туманнинг маърифатли ишбилармонлари «Дўст» деб аталган кутубхона ташкил этишибди. Мен шу кутубхонага ўз китобларимдан икки нусхани дастхат ёзиб жўнатдим. Отасига раҳмат, деймиз ўша тадбиркорларнинг. Даврнинг, замоннинг маънавий эҳтиёжларини ўз вақтида англаб етган бундай одамларимиз кўпайсин, шу сингари ташаббуслар қанотини кенг ёйсин.

Шу муносабат билан табиий бир истак туғилади. Жойлардаги корхоналар ва хўжаликлар, касаба уюшмалари, маданият ташкилотлари ўз тасарруфларидаги кутубхоналар аҳволидан хабардормилар? Уларни бугунги куннинг маънавий эҳтиёжларидан келиб чиққан ҳолда жиҳозлаш, янги китоблар билан бойитиш назардан четда қолаётгани йўқмикан? Бу ҳақда ҳам излансак, ҳатто ҳашарлар уюштириб бўлса ҳам кутубхоналарни ободонлаштирсак, улар ёшларимизни ўзига жалб этувчи чинакам нурхоналарга айланган бўлур эди. Чунки, эътиқодни шакллантиришда китобнинг ўрни бениҳоя каттадир.

Аслида ҳам дунёни ушлаб турган устунлар эътиқод, ғоялар-ку. Ана шу фазилатлар бор бўлган тақдирдагина инсон комил, маънавий етук бўлиши мумкин. Алишер Навоий ҳазратлари «Сўз хабар берур ўликка жондин» деганлари каби адабиёт эътиқодни камол топтиришда ғоят қудратли восита. Бинобарин, мустаҳкам эътиқодни шакллантириш биз ижодкорларнинг бевосита вазифамиздир.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида

ИЖОДКОР ВА ЗАМОН

Инсон қайси даврда, қандай жамият ва давлатда, қай шароитда яшамасин, ўз давлати, халқига хизмат қилмасдан, уни улуғламасдан, тараққиёт учун курашмасдан, ўтмишига қизиқиб, бугуни, келажаги учун қайғурмасдан умргузаронлик қилиши қийин. Истиқболни ўйлаш, ёш авлод онг ва тафаккурида соғлом эътиқодни шакллантириш эса ҳамиша ижодкорларнинг эътиборини жалб этиб, ижодий изланишларга даъват этиб келади. Шунинг учун ҳам Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида яқинда бўлиб ўтган давра суҳбатида ижодкорлар, адабий-бадиий нашрларнинг вакиллари бугунги адабий жараёнда кечаётган ижодий изланишлар, ёзувчиларнинг ҳалқимиз маънавиятини юксалтиришдаги, ёш авлодни ўтмиш қадриятларимиз руҳида тарбиялашдаги, ватанпарварлик туйғусини шакллантиришдаги бурч ва вазифалари ҳақида гурунглашдилар. Ўзбекистон Қаҳрамони Абдулла Орипов бошлаб берди. Суҳбатни Ёзувчиларуюшмаси раиси, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Мирмуҳсин, адиб Мақсуд Қориев, «Шарқ юлдузи» журнали бош муҳаррири ўринбосари Омон Мухтор, «Саодат» журнали бош муҳаррири Ойдин Ҳожиева, «Ўзбекистон адабиёт ва санъати» газетаси бош муҳаррири Аҳмаджон Мелибоев ва бошқалар бу хусусда ўз мулоҳазаларини билдирдилар.

Бугун маънавият, маданият соҳасига эътибор ҳар қачонгидан ҳам кучайди. Бунинг маълум сабаблари бор. Чунки биз кейинги 130 йиллик мустабидлик замонидан янги бир даврга, мустақилликка қадам қўйдик. Муста-

2-бет

ТАКРОРЛАНМАС ОҲАНГЛАР СИРИ

Юртимизни жаҳонга танитишда илм, фан, адабиёт соҳалари сингари мусиқа санъатининг ҳам ўрни беқиёс. Бу соҳанинг оммавий, шу билан бирга энг эътиборталаб қатлами эстрададир. Мана, неча йилдирки, бу борада мавжуд бўлган муаммоларни мутахассислар ва кенг мухлислар оммаси қурби етганича ҳал этишга ҳаракат қилмоқда. Натижа эса, очиғини айтганда, унчалик қувонарли эмас. Зеро, қанча-қанча мунозара, суҳбатларда ўртага ташланган таклифлар эътиборсиз қолиб, куй ва ижро жиҳатидан юзаки қўшиқлар ҳамон урчиб, ёшларнинг кундалик эрмагига айланиб боряпти. Жуда кўп қўшиқларнинг матни сийқа, саёз, бадиий жиҳатдан бўш. Қўшиқнинг мазмунига уйғун бўлмаган, миллийликдан йироқ клипларнинг пайдо бўлаётганини айтмайсизми? Ахир, уларни суратга олиш учун қанча вақт, маблағ сарфланади. Шу вақт ва маблағ қўшиқни ижро жиҳатидан етук қилишга сарфланса, мақсадга мувофиқ бўларди!

Муносабат

Тўғри, чет эл эстрадасида ҳукм сураётган мусиқа услублари ўзлаштирилиб, ижрочиликда тадбиқ этилаётгани таҳсинга лойиқ. Бу санъатимиз вакиллари даврнинг барча янгиликларидан воқиф эканлигини кўрсатади. Бироқ кўп ҳолларда кўр-кўрона тақлиднинг сезилиб қолаётгани ачинарли ҳол. Биз жаҳон эстрада андозаларини ёқлаймиз. Гап ана шу андозалардан миллий мусиқамиз ривожи йўлида фойдаланишда. Овруло мусиқасидан олган «ўзлаштирмаларимиз»ни намойиш этиб, шуҳратга зўрма-зўраки интилгунча, чет эл мусиқа санъати ютуқларидан фойдаланган ҳолда миллий куй-қўшиқлар яратиб, эътибор қозонганимиз афзал-ку аслида.

Чиндан ҳам жаҳонни бугун фақат соф миллий оҳангларга йўғрилган куй-қўшиқлар билангина ром этишимиз мумкинлигини ҳаётнинг ўзи кўрсатиб турибди. Энди, ана шундай бир пайтда матбуот саҳифалари орқали «Эстраданинг миллати борми?» («Садо» газетасининг шу йил 23 март сони) дея савол бериб турсак, қандай бўларкин? Шундай сарлавҳали суҳбат-мақолада эстрада хонандаси Отабек Мадраҳимов томонидан «миллий эстрада бўлиши мукмкин эмас», деган фикр билдирилган. Ахир, эстрада ўзбек миллий қўшиқчилик санъатининг муҳим бир йўналиши-ку! Бинобарин, бу соҳа ҳам бошқа барча санъат турлари каби тарихимиз, маънавиятимиз, тафаккуримиз, ўзлигимиз билан чамбарчас боғлиқ.

Ҳар бир халқнинг ўз миллий қиёфаси бўлгани сингари, ҳар қандай санъатнинг, жумладан, куй-мусиқанинг ҳам миллий ўзига хослиги бўлиши, шубҳасиз. Айнан ана шу хусусияти орқалигина у тингловчи қалбига йўл топади. Ҳар бир миллат мусиқаси ўзининг такрорланмас миллий оҳанглари билангина завқ уйғотиб, умуминсоний маданиятга дахлдорлигини намоён этиб туради. Дунё Ботир Зокировдек катта санъаткорни ўзбек миллий эстрадасининг асосчиси сифатида таниганини унутмайлик. Бугун ўша анъананани муваффақият билан давом эттираётган эстрада хонандалари оз эмас.

Бадиий жиҳатдан мукаммал, замонавий талабларга жавоб берадиган юксак савиядаги миллий эстрада қўшиқларини яратиш ва уни жаҳонга олиб чиқиш учун мусиқа санъатимизни миллий ўзлигимиздан йироқ тақлидлардан асраш лозим. Чунки ўзининг соф миллий тамал тошига эга бўлган санъат айни чоғда умуминсоний ҳамдир.

**Ойдин АБДУЛЛАЕВА,
санъатшунос**

ҚЎШИҚ БАЙРАМИ

Бухоро шаҳар 1-енгил саноат касб-ҳунар коллежида «Соғлом авлод йили»га бағишлаб ўрта махсус, касб-ҳунар таълими муассасалари бадиий жамоалари ўртасида «Ўзбекистон қўшиқ байрами» вилоят кўрик-танлови ўтказилди. Унда ҳудудий босқичларда ғолиб чиққан бешта бадиий жамоа ўзаро баҳслашди. Уларнинг ижро маҳорати, дастурнинг бадиий-ғоявий даражаси, тарбиявий аҳамияти муносиб баҳоланиб, Бухоро индустриал-педагогика техникуми бадиий жамоаси биринчи ўринга, Бухоро шаҳар 1-енгил саноат касб-ҳунар коллежи ва Бухоро туман 6-ҳунар билим юрти иккинчи ўринга, Шофиркон туманидаги 18-, Қоракўл туманидаги 17-ҳунар билим юртлари бадиий жамоалари учинчи ўринга сазовор бўлди. Ғолиблар вилоят касб-ҳунар таълими бошқармаси, талаба-ёшлар вилоят маданият уйининг фахрий ёрлиқ ҳамда пул мукофотлари, қимматбаҳо совғалари билан тақдирландилар.

Ҳакамлар ҳайъати қарори билан Педагогика техникуми бадиий жамоаси Тошкент шаҳрида ўтказиладиган Ўзбекистон қўшиқ байрамида иштирок этади.

З. ЭРГАШЕВ

ИЗЛАНИШ ВА САМАРАЛАР

Пойтахтимиздаги Киночилар уйи шу ҳафта кино мутахассислари ва мухлислар билан гавжум бўлди. 1999 йили ўзбек кинематографчилари томонидан яратилган «Воиз», «Феллини», «Чимилдиқ», «Аёллар салтанати», «Қисмат» каби бадиий филмлар, шунингдек, йигирмага яқин ҳужжатли асарлар, «Наштар» сатирик ҳажвий журналининг тўртта сони ва мултфилмлар намойиш этилди.

20 апрел куни ана шу филмлар юзасидан ўтказилган анжуманни «Ўзбеккино» ДАК раиси Т. Юнусов очди. Ўзбекистон кино арбоблари бирлашмаси раиси ўринбосари Шуҳрат Аббосов намойиш этилган бадиий филмлар ҳақида ўз фикр-мулоҳазаларини баён қилди. Мунаққидлар Ж. Тешабоев, Х. Акбаров, Х. Абулқосимова бу филмларнинг бадиий савияси, фазилатлари ва камчиликлари ҳақида фикр юритдилар.

Ўтган йили яратилган ҳужжатли филмлар хусусида санъатшунослик фанлари номзоди А. Ҳасанов, мултфилмлар ҳақида эса санъатшунослик фанлари номзоди М. Мирзамуҳамедованинг сўзлари тингланди. Шунингдек, «Ўзкинохроника» студияси бош муҳаррири Т. Юнус ва бошқалар ўз фикр-мулоҳазалари билан ўртоқлашдилар. Анжуманда билдирилган фикрлар ҳамда филмлар намойиши шуни кўрсатмоқдаки, ўзбек кино ижодкорлари фаолиятида муайян изланишлар кузатилмоқда. Муҳими, ўзбек киночиларининг янги филмлари томошабинни фикрлашга, ўйлашга чорлайди. Филмларда кўтарилган масалалар, уларнинг савияси ўзбек киносининг умидли келажагидан далолат бермоқда. Бугунги кунда ўзбек филмларига қизиқиш ўзимизда ҳам, чет элларда ҳам ортиб бормоқда. «Воиз» филмининг мукофотга сазовор бўлиши, «Аёллар салтанати» филмининг Москвада ўтадиган халқаро кинофестивалда қатнашиши шундан далолат бераётир.

Г. УМАРОВА

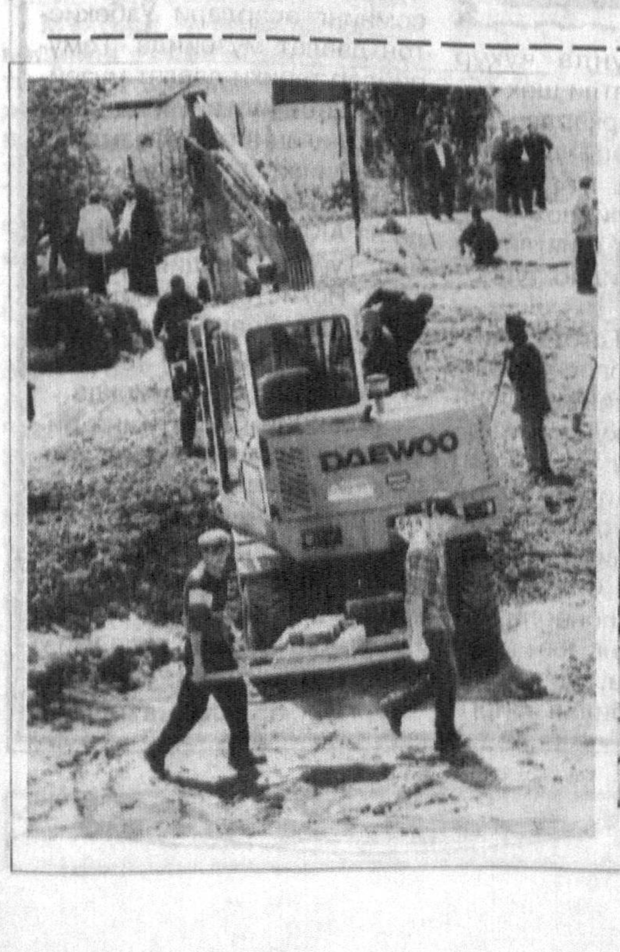

Шу кунларда пойтахтимизнинг Юнусобод туманида «Шаҳидлар хотираси» ёдгорлик мажмуи қурилиши қизғин паллага кирган. Сураткашимиз Содиқ Маҳкамов ёдгорлик мажмуида бўлиб, у ердаги кенг кўламда олиб борилаётган ишларнинг айримларини суратга туширди. Сизга ҳавола этилаётган ушбу суратлар ҳамшаҳарларимизнинг ҳашарлар уюштириб, қурувчилар билан бир сафда туриб меҳнат қилаётганликларидан гувоҳлик беради.

Содиқ МАҲКАМОВ сурат-лавҳалари

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI

Муҳаммад АЛИ, Ўзбекистон халқ ёзувчиси

МАЪРИФАТ СУВИДА ЖИЛОЛАНГАН

Миллий мустақиллик, ҳуррият йўли, озодлик манзилларига етиш, эркин ҳаёт қуриш осон кечмаслигига, балки машаққатли бўлишига, тарихдан ҳам, яқин ўтмишдан ҳам мисоллар келтириш мумкин.

Бугунги маънавий савиямиз халқимизнинг азалий анъаналарига, удумларига, тилига, динига, руҳиятига асосланиши керак, миллий қадриятларимиз, халқимиз дунёқараши ва тафаккури заминига қурилиши лозим. Айни замонда умумбашарий, умуминсоний замонавий ютуқлардан қувват олиб Ватан равнақи, юрт тинчлиги, халқ фаровонлиги йўлида хизмат қилмоғимиз зарур. Назаримда, бу маънода бизга муаллими соний Абу Наср Форобийнинг «Фозил шаҳар кишиларининг қарашлари», соҳибқирон Амир Темур «Тузуклари» лаббай деб ёрдамга келади. Зеро уларда Президентимиз айтган «халқимизнинг дунёқараши ва тафаккури», халқимизнинг не-не асрлик тажрибалари қайноғи жам бўлган. Буюк аждодларимизнинг меросини ўрганиш эса буюк самаралар бермоғи шубҳасиз. Тарихимизнинг мангулик саҳифаларидан бўлган жадидчилик олтин меросимиз сифатида бизга азиз ва қадрлидир.

Президентимиз ўз нутқларида жадидчиликнинг улкан ижтимоий ҳодиса эканлигига тўхталиб, уни чуқур ўрганиш зарурлигига диққатни қаратиб келмоқда. Ростдан ҳам жадидчилик халқимиз тарихида фавқулодда бир ҳодисадир.

Оғир мустамлака шароитида йигирманчи аср бошида Туркистонда халқ ичра маориф ва зиё таратиш, элни билимли қилиш йўлида ғаройиб бир маданий ҳаракат бошланиб кетди ва у жадидчилик деган ном олди. Бу ҳаракатни зиёлилар бошлаб бердилар, халқни зиёли қилиш, руҳини кўтариш, ундан мадад олиб ўзига қаттиқ бўлиш учун белни қаттиқ боғладилар. Бу ҳаракат бошида турган Маҳмудхўжа Беҳбудий ва унинг сафдошлари Мунаввар қори Абдурашидхон ўғли, Абдурауф Фитрат, Абдулла Қодирий, Абдулҳамид Чўлпон, Абдулла Авлоний, Ҳамза Ҳакимзода Ниёзийлар ишни маориф тарқатишдан, маърифат-зиё ёйишдан бошлашганди, деб ҳисоблаганлар. Жадидларнинг фикрича, маърифат эгаларигина Ватанни қолоқликдан илғорликка чиқара олади.

1911 йилда ёзилган, миллий тафаккуримизнинг шаклланишида катта хизмат қилган Маҳмудхўжа Беҳбудийнинг «Падаркуш» фожеасида маърифатпарварликка интилиш миллий ғоя сифатида талқин қилинади. Асар қаҳрамонларидан бири Бойнинг фожеаси — маърифатдан бебаҳраликдан, саводсизликдан, илм эгаси бўла олмаганликдан деб уқтиради адиб. «Ўқимаган боланинг ҳоли»дан ҳикоя қилгувчи бу пьеса бош қаҳрамони Зиёли Бойга (эътибор беринг, қаҳрамонларнинг номлари йўқ, улар умумлашма тимсоллардир): «... мусулмон болаларини Фарангистон, Америқо ва Истамбул дорилфунунларига тарбия учун юбормоқ керакдир», дейди куйиб-ёниб. Аммо Бой бу гапларни дуруст эшитмайди, у ухлаб ўтирар эди... Бу «ухлаб ўтириш» чуқур рамзий маънога эга, адиб эса ана шундайларни уйғотиш ниятидадир. Кейинроқ ёзилган Абдулҳамид Чўлпоннинг «Кеча ва кундуз» романи қаҳрамони — Чўлпон ҳам устоз изидан бориб қаҳрамонини номсиз қолдиради, умумлаштириб атайди — Жадид йигит ҳам Мирёқубга болаларини Германия, Франция, Англия мамлакатларига, ҳатто дунёнинг нариги чеккасидаги Америкага юбориб ўқитиш керак, деб маслаҳат беради. Ҳа, маърифатпарварликка интилиш жадидчиликнинг асосини ташкил қилар эди.

Ана шундай қутлуғ ишни, яъни миллат болаларини хорижга юбориб ўқитишни Туркистонда биринчилардан бўлиб амалга оширган яна бошқа бир буюк жадидимиз Мунаввар қори Абдурашидхон ўғиллари эди. Мунаввар қори шу йўл билан миллат тафаккурини янгилаш, тараққиётнинг олдинги даражаларига олиб чиқишни орзу қилганди. Сирожиддин Аҳмад ўзининг «Мунаввар қори» мақоласида маърифатпарварнинг «Бизда ҳамият» ҳикояси ҳақида сўз юритади. Ҳикоянинг бош қаҳрамони бир нодон зиёлига чинакам зиёли қандай бўлиши тўғрисида шундай дейди: «Зиёли миллат, Ватан нима эканини билур ва зиёли миллат учун жонини, молини фидо этар ва миллатнинг тараққийси учун доимо ҳаракат этар. Вақти келганда миллат учун ўзини ҳалокат картасига ташламоққа муҳайё бўлур...» Бу келтирилган зиёли тимсоли, бошқача айтганда, жадид тимсолидир, жадидчилик эса, демак, ана шундай зиёли инсонлар бош қўшган улкан маърифий ҳаракатдир.

Абдулҳамид Чўлпоннинг ўн етти ёшида ёзган «Адабиёт надур? мақоласида шундай сўзларни ўқиймиз: «Адабиёт чин маъноси ила ўтган, сўнган, қаралган, ўчган, ярадор кўнгилга руҳ бермак учун, фақат вужудимизга эмас, қонларимизга қадар сингишган қора балчиқларни тозалайдурғон, ўткир юрак қирларини ювадурғон тоза маърифат суви, хиралашган ойналаримизни ёруғ ва равшан қиладурғон, чанг ва тупроғлар ила тўлган кўзларимизни артиб тозаладурғон булоқ суви бўлғонликдан бизга ғоят керакдур...» «Ярадор кўнгилга руҳ бермак учун» сўзлари унинг бутун ижодини ифода эта олар даражададир. Ярадор кўнгилларга руҳ бермакка йўналтирилган Чўлпон ижоди том маънода ярадор жамият иллатларини даволашга қаратилди. Бора-бора ярадор Ватан дардлари, Туркистон изтироблари шоир ижодининг сарчашмасига айланди, зеро бу ижод «ўткир юрак кирларини ювадурғон тоза маърифат суви» билан йўғрилган эди.

Сирасини айтганда, нафақат Чўлпон, балки Абдурауф Фитрат, Абдулла Авлоний, Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий, Абдулла Қодирийлар, умуман жадидларимиз ижоди ҳам ўшандай тиниқ «маърифат суви» билан жилоланган, қувватланган, оқибатда камолга етган. Жадидчилик бўстони улар билан фусункор ва орастадир. Улар ижодини ўрганиш бизлар учун ҳамиша долзарб бўлиб қолаверади.

Жадидлар орзу қилган эзгу ишлар — маърифатпарварлик ва зиё таратиш озодликка чиққанимиздан сўнг чин маънода амалга оша бошлади. Жадидлар орзу қилган ёшларни ўқишга юбориш, тарбия қилиш йўлида амалга оширилаётган ишлар таҳсинга сазовордир. Эндиги мақсад бу қутлуғ қадамни яна ҳам каттароқ ташлаш, халқни, келажак авлодни «маърифат сувига йўғрилтириш», зиёли қилишдан иборат. Шунда устозлар кўзлаган ниятлар биз авлодлар томонидан рўёбга чиққан бўлур эди.

Тадқиқот, ахборот

ОТАЖОН-БОСМА

ХОРАЗМНИНГ БИРИНЧИ МАТБААЧИСИ

1863 йили Хева тахтига Муҳаммад Раҳимхон II чиқади. У бутун Хоразмни юксак маданий мамлакатга айлантириш борасида кўп яхши тадбирлар ўтказади. Хевада муҳташам миноралар, арклар, мадраса ва мақбаралар қад кўтаради. Саройда ноёб қўлёзма асарлардан иборат нодир кутубхона ташкил қилинганлиги ҳам тарихий манбалардан маълум. 1874 йилга келиб Хевада Ўрта Осиёда ягона бўлмиш литография — тошбосма Ферўз томонидан ташкил топади. Унда дастлаб хон билан тузилган шартномага кўра, эронлик матбаачи-уста Иброҳим Султон иш бошлайди. Шартнома бўйича Иброҳим Султон саройда литографияни ўрнатиб-созлаб, унда ишловчи маҳаллий халқ вакилидан шогирд тайёрлагандан сўнг ўз юртига жўнаб кетиши лозим эди. Эронлик уста шартнома бандларини бажаради. У Бешариқ (Янгиариқ)да косиб оиласида туғилган ўн саккиз ёшар Отажон Абдаловга тошбосма сирларини ўргатади. Зийрак Отажон қисқа вақт ичида босма китоб тайёрлаш жараёнини ўзлаштириб олгач, хон Иброҳим Султонга жавоб беради. Шундай қилиб, Отажон Абдаловнинг якка ўзи хон саройи литографиясида йиллаб шогирдсиз ишлашига тўғри келади. Унинг сермазмун ҳаёти тошбосма фаолияти билан бир умрга чамбарчас боғланиб кетади.

Отажон Абдаловнинг қўлидан 1876 йили Туркистонда илк тошбосма китоб — Абу Наср Фаробийнинг «Нисоб ус-сибён» («Болалар насибаси») асари чиқади. 1880 йили шеърият султони Алишер Навоийнинг «Хамса»си чоп этилади. Бу катта ҳажмдаги тошбосма асарнинг нашр қилиниши Ўрта Осиё бўйича ягона миллий матбаачи-мутахассис О. Абдаловнинг ўлкада литография соҳасида етук матбаачи-ношир бўлиб етишганлигидан далолат берарди. Тошбосма юмушларида сарой шоир-хаттотлари — Муҳаммад Тарроҳ, ака-ука Муҳаммад ва Худойберган Ёқут Харрот, Худойберган Муҳркан матбаачининг оғир ишини енгиллаштирганлар. Хева тошбосмахонасида чоп этилган китоблар ўзининг миллий услуби, безаги ва сифати жиҳатидан бошқа литография нашрларидан ажралиб турган. Муҳаммад Раҳимхони Соний литографиясида етук матбаачининг самарали меҳнати туфайли юзага келган Алишер Навоийнинг «Чор девон»и (1882) яхлит ҳолда босилган ягона тўлиқ нусха бўлиб, ўзининг мукаммаллиги билан аҳамиятлидир. Худди шу йили Муҳаммад Ризо Эрниёзбек ўғли Огаҳийнинг 530 бетдан иборат «Таъвиз ул-ошиқин» девони ҳам нашрдан чиқади.

1881 йили Комилнинг «Девони Комил» асари чоп этилади. Бу девоннинг иккинчи нашри 1895 йили, учинчиси 1909 йили, тўртинчи қайта нашри ҳам ўша 1909 йили нашр қилинади.

1897 йили Муҳаммад Раҳимхони Соний — Феруз шеърлари Комил сўзбошисида босилиб чиқади. Ундан ташқари, саройда яшаб, ижод этган шоирларнинг асарлари 1906, 1907, 1908, 1909 йиллари қайта-қайта Отажон Абдалов ва унинг биринчи шогирди Оллоберган Раҳимов томонидан босмадан чиқарилган. 1909–1910 йиллари Аҳмад ибн Ҳожиали Муҳаммад Табибийнинг ўзбек ва форс тилларида «Ҳайрат ул-ушшоқ» ва «Миррот ул-ушшоқ» каби девонлари сарой тошбосмахонаси дастгоҳидан чиқади.

Тарихий маълумотлардан маълумки, Хева тошбосмахонасидан чиққан қирқдан зиёд меросимиз намуналари — тошбосма китоблар халқ қўлига етиб борган.

Отажон Абдалов 1910 йили литографияни қайта қуришда ҳам етакчилик қилган. Ўша йили Муҳаммад Раҳимхон II вафот этади. Тахтга сўнгги Хева хони — Исфандиёр (Саид Абдуллони ҳисобга олмаганда) чиқади. Давлат юмушларига баъзи янгиликлар киритишга интилган бош вазир Исломхўжа ташаббуси билан хонлик пойтахтида алоқа, телеграф, мактаб, шифохона бинолари қурилади. Аммо бу янгиликлар баъзи гуруҳлар орасида норозилик туғдиради. Натижада Исломхўжа ва унинг ўғиллари ўлдирилади. Исфандиёрхон жазолаш усулларини кенг кўламда қўллаётган бир даврда тош ва мих босмахона (типолитография) иши ҳам сўна бошлайди. Бу даврда Хева типолитографиясидан бирорта катта асар чиққанлиги маълум эмас. Хон зулмига чидай олмаган Манғит аҳолисининг Исфандиёрхонга қарши кўтарган исёни матбаачи Отажон Абдалов ҳаётида ҳам кескин бурилиш ясайди. У Аваз Ўтар каби шоир ва адибларнинг рубоий, ғазалларини ҳамда халқ оғзаки ижоди намуналарини хоннинг рухсатисиз босмадан чиқариб кенг оммага тарқатади. Шу туфайли унинг номи халқ орасида Отажон-босма, деб юритила бошланади. Матбаачининг бу каби ишларидан хабар топган Исфандиёрхон уни зиндонга ташлашни буюради.

Туркистонда совет тузуми ўрнатилган бир даврда — 1918 йили Исфандиёрхон ўлдирилади. Унинг ўрнига Саид Абдулло хон этиб тайинланади. Бу даврда Хева типолитографиясида китоб чиқариш иши бутунлай тўхтаб қолади...

Яна бир тарихий ҳужжатда айтилишича, 1919 йили Саид Абдуллохон 63 ёшли Отажон-босма Абдаловни иккинчи бор қамоққа солган...

Отажон Абдалов Хоразм воҳасида илк бор чиқа бошлаган барча вақтли нашрлар ҳамда Қорақалпоғистоннинг биринчи газети «Биринчи одим»ни чоп этишда, у ерда матбаачи мутахассисларни тайёрлашда фаол меҳнат қилади. Ўша даврда Хева босмахонасида уч матбаачи: Отажон Абдалов, Оллоберган Раҳимов, Ота Мискинов ишлаган.

Отажон Абдалов Хоразм раҳбарияти йўлланмаси билан 1929 йили замонавий полиграфия иш услуби ва янги техника сирларини ўрганиш учун Тошкентга, ундан сўнг Москвага боради ва у ерда матбаанинг янги иш жараёнларини ўзлаштириб олади. Хоразмга қайтиб келгач, ўз тажрибасини босмахона даргоҳига энди қадам қўйган маҳаллий ёшлар: Низомиддин Шамсиддинов, Содиқ Ҳалимов, Қодир Абдуллаев, Бойжон Отажонов, Дурди Паноев, Мадрайим Сайдашев ва бошқа кўпгина шогирдларига ўргатади.

«Эркин қорақалпоқ» газетининг 1924 йилги 1 май сонида: «Отажон Абдаловни қорақалпоғистонлик матбаачилар ўзларининг устозлари деб, номини ҳурмат билан тилга олишади» деган дил сўзлари битилган. Шуни ҳам эслатиб ўтиш жоизки, Хоразм матбаасида 1920–1924 йиллар давомида шойи, қоғоз пуллар ҳам чиқарилган.

1924 йили Отажон-босма Абдаловга Хоразм ва Қорақалпоғистон матбааларини тиклаш, ривожлантириш ҳамда етук кадрлар етиштиришдаги юксак хизматларини эътиборга олиб, уни Ўзбекистон раҳбарияти «Меҳнат Қаҳрамони» унвони, орден билан муносиб тақдирлайди. О. Абдалов етмиш баҳорни қаршилаганида матбаа Хевадан Урганчга кўчирилади, аммо кекса матбаачи қолган ҳаётини ҳам севган касбига бағишлайди.

Отажон-босма Абдалов ҳаётининг салкам олтмиш йилини Хоразм матбаачилигини юксалтириш йўлида, воҳа халқининг маданий меросини бойитиш, маърифат-маънавиятини юксалтиришга сарфлади. Юзлаб ёшларда шарафли матбаачи касбига меҳр уйғотди. Шу жумладан, у ўзининг уч ўғли — Оллоберган, Жабборберган, Раҳмонқулни ҳам матбаачилик ҳунарига ўргатди.

Бу фидоий инсон саксон тўрт ёшида вафот этди. Унинг бошлаган ишини ўғиллари, юзлаб шогирдлари давом эттирмоқдалар.

Азиз БОБОХОНОВ,
тарих фанлари номзоди.

(Боши 1-бетда.)

ИЖОДКОР ВА ЗАМОН

қиллик бизнинг яшаш тарзимиздан тортиб фикрлаш тарзимизгача янгиламоқда, қарашлар ўзгармоқда. Истиқлол халқ, давлат, миллий бойликлар, дин, тарих, келажакка нисбатан янгича муносабатларни шакллантирмоқда. Гап эндиликда ана шу шаклланаётган муносабатларни халқимиз, ёшларимизга қай тариқа етказишдадир.

Кейинги йилларда нега айнан миллийлик сўзига эътибор бера бошладик? Сабаби шундаки, собиқ шўролар даврида биз миллий заминдан узиб олингандик. Қаҳрамонларимиз ўзлигини билмайдиган «байналминалчилар» эди. Ҳаёт эса ҳақиқий байналминалчилик миллийлик асосида юзага келишини, ўз юртини сева олмайдиган, унинг тарихини билмайдиган одамдан бошқаларни ҳам ҳурмат қилмайдиган, қадрламайдиган кимса чиқишини кўрсатди.

Зеро, ўтмишни англамасдан келажакни яратиб бўлмайди. Бизнинг бой анъаналаримиз, «Авесто»дан тортиб жадидлар яратган асарларга қадар катта тарихимиз бор. Истиқлол йилларида кўплаб алломаларимиз, мутафаккирларимиз ҳаёти, фаолияти ўрганилди. Шаҳарларимизнинг тўйлари ўтказилди. Бу ишлар келгусида ҳам давом этади. Ушбу анжуманлар халқимизни тарихимиз билан таништириш мақсадида амалга оширилмоқда. Шундай экан, ижодкорларимизнинг бугунги кун нуқтаи назардан тарихга муносабатлари қандай бўлмоқда, улар қандай янги тарихий асарлар яратдилар? Жадидчилик XIX аср охири, XX аср бошларида Туркистон озодлиги учун кураш тарихида катта рол ўйнади. Хўш, бу жадидларнинг ҳаммасини яхши биламизми, уларнинг ҳамма асарларидан воқифмизми?

Айни пайтда, бугунги ижодкорлар орасида жадид адабиётининг намоёндалари билан учрашган, улар ҳаёти ва фаолиятини яхши биладиган устозларимиз бор. Улардан ўша давр ҳақиқатларини, ўша сиймолар ҳаётига оид номаълум маълумотларни ёзиб олишимиз керак.

Давра суҳбатда юртимизнинг жаҳон ҳамжамиятида маънавий жабҳада тутган ўрни хусусида ҳам фикрлар билдирилди. Ҳақиқатан ҳам, мамлакатимиз тараққиёт, ривожланиш борасида халқаро тажрибалардан ўрганмоқда. Лекин на иқтисодий, на маънавий соҳада бирор давлат тузилмасидан кўчирма олиш ниятимиз йўқ. Ўзимизга хос тараққиёт йўналишларини яратиш йўлидан бормоқдамиз. Бошқача бўлиши мумкин ҳам эмас. Демак, бу борада ҳам ижодкорларимиз, журналистларимиз зиммасига катта масъулият тушади.

Ўтган салкам 10 йиллик истиқлол даврида ёшлар учун қандай ишлар қилдик? Бугунги ёшлар ҳаётига назар ташлар эканмиз, қилган ишларимиздан ҳали қилмаганларимиз кўпроқ эканлиги аён бўлади. Мана, газета ва журналлар кўплаб нашр этилмоқда, китоблар чоп қилинмоқда. Лекин улар республикамизнинг ҳамма бурчакларидаги ёшлар қўлига етиб бораётибдими? Борганда ҳам уларни қийнаб юрган муаммоларни ҳал қилишга ёрдам бермоқдами? Ёзувчиларимизнинг, ижодкорларимизнинг туманлар, қишлоқлардаги учрашувларини ҳам янада жонлантириш вақти келди.

Бугунги кунда китобхонлар эътиборига ҳавола қилинаётган китоблар орасида узоқ ва яқин хориждан келтирилган қандай китоблар йўқ дейсиз. Четдан келтирилаётган ҳар хил журналлар, китоблар китобхонларимизга ўзимизникилардан эртароқ етиб бораётганлиги ҳам сир эмас. Бу борада жойларда ишлаши лозим бўлган кутубхоналар ё қулфлоғлиқ, ё ҳувиллаб ётибди...

Яқинда Сурхондарё вилоятининг Қумқўрғон туманида бир гуруҳ тадбиркор йигитлар ташаббуси билан «Дўст» деб номланган кутубхона очилибди. Ниҳоят, тадбиркорларимизнинг маънавиятга хизмат қиладиган ишларга бош қўшгани қувончли воқеа. Бундай яхши тадбирлар бошқа вилоятлар, туманлар, қишлоқларда ҳам амалга ошади, деган умиддамиз. Чунки китоб, адабиёт энг яхши тарбия воситасидир.

Хуллас, ижодкорларнинг давра суҳбатида билдирилган таклифлар, мулоҳазалар ана шу фикрни яна бир карра тасдиқлади.

Икки оғиз дил сўзи

ОЛИМНИНГ ИБРАТИ

Тинимсиз меҳнат, ижодий изланиш истеъдод соҳибини эл-халққа танитади. Адабиётшунос олим, филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, Ҳамза мукофоти совриндори, бугунги кунда қутлуғ 70 ёшини нишонлаётган Лазиз Қаюмов шундай инсонлардан. У Ҳўқанди латифда, замонасининг илғор зиёлиси, ўзбек мумтоз адабиётининг билимдони Пўлатхон домла оиласида дунёга келди. Оиласидаги фарзандлар ҳам ота изидан бордилар. Тўнғич ўғиллари Азиз Қаюмов академик, мумтоз адабиётимиз билимдони. Катта қаюмовлар изидан борган Лазиз ёшлигиданоқ адабиётга, санъатга меҳр қўйди. Урушнинг оғир йилларида ҳам ўқиб, ҳам ишлаб ўрта мактабни тугатгач, 1947 йили Тошкентда САГУга, ҳозирги Ўзбекистон Миллий университетининг филология факультетига ўқишга киради. Биринчи илмий мақоласи талабалик йилларида, яъни 1650 йили «Қизил Ўзбекистон» (ҳозирги «Ўзбекистон овози») газетасида эълон қилинган. Лазиз Қаюмов 1963 йили докторлик диссертациясини ёқлаб республикада энг ёш фан докторларидан бири бўлди.

Адабиётшунос сифатида Л. Қаюмов учун асосий мавзу Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий ижоди эди. Илмда «ижодий қиёфа» деган гап бор. Л. Қаюмовнинг ижодий қиёфаси унинг теран ҳамзашунослигидадир. Ўзбек адабиётшунослигида биринчилардан бўлиб тетралогия, яъни, тўрт китобдан иборат монографиясини Ҳамза ижодига бағишлади. Ниёзий ҳақида 100га яқин мақола, драматик асар, воқеий ҳикоя, ҳужжатли филмлар яратди.

Лазиз Қаюмов ҳар бир илмий мақоласида янги гап айтишга интилди. Илмий фактларни китобхонга етказишнинг манзур ва мақбул йўлларини излади. «Ажойиб кишилар ҳаёти» туркумида ёзилган Ҳамза ҳақидаги китоб ўзбек адабиётида янги — бадиий биографик тарзда ёзилган асарлардан эди. Фаолияти ҳақида гап кетганда унинг адабиётимизнинг энг жонкуяр тарғиботчиларидан эканлигини алоҳида таъкидлаш керак. Тўғри, ўша давр муҳитидан келиб чиқиб замонасоз мақолалар ёзганлигини бугун ҳар бир олим тан олади. Муҳими гап ўша муҳитда озми-кўпми ўзбек адабиётини жаҳонга танитишга ҳаракатда... Лазиз Қаюмов кўплаб обрўли адабий анжуманларда иштирок этиб ўзбек адабиётининг ташвиқотчиларидан бўлди.

Лазиз Қаюмов кадрлар тайёрлашда ҳам толмай меҳнат қилмоқда. У 1952 йилдан ўзбек филологияси факултетида ўқитувчи, декан, 1963 йилдан адабиёт назарияси кафедрасининг ташкилотчиси ва мудири сифатида ёш авлодга адабиёт илмини сингдириб келмоқда. Домланинг журналист сифатидаги фаолияти ҳам диққатга лойиқ. Узоқ йиллар «Ўзбекистон маданияти» (ҳозирги «Ўзбекистон адабиёти ва санъати»), кейинчалик «Ўзбекистон овози» (у вақтда «Совет Ўзбекистони») газеталарига бош муҳаррирлик қилиб, республикамиз матбуоти ривожига ўз ҳиссасини қўшди. Кичкинагина мақолада профессор Л. Қаюмов ижодий фаолиятининг ҳамма қирраларини қамраб олиш қийин. Шундай бўлса-да, моҳир нотиқ, меҳрибон устоз, «Варақлар бағридаги нур», «Меҳридарё», «Гулистонинг сенинг» каби ажойиб ҳикоялар, «Қалдирғоч» драматик асарининг муаллифи, адабиётлар дўстлигининг тарғиботчиси ва тадқиқотчиси домла Лазиз Қаюмовга бугунги қутлуғ ёшида «Ҳорманг» деб, узоқ умр, сиҳат-саломатлик тилаб қоламиз.

Адҳамбек ОЛИМБЕКОВ,
Омонулла МАДАЕВ,
ЎзМУ доцентлари

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИДА

Қорақалпоғистон Ёзувчилар уюшмасида 1999 йилда яратилган бадиий асарлар муҳокамасига бағишланган йиғилиш бўлди.

Йиғилишда мустақиллик ва ҳозирги адабий жараён мавзуида маърузалар ўқилди, фикр-мулоҳазалар айтилди. Шунингдек, Қорақалпоғистон республикасининг «Амударё» адабий-бадиий ва ижтимоий-сиёсий журналининг бир йиллик ҳисоботи тингланди.

Ўтган йили яратилган энг яхши асарларга Қорақалпоғистон Ёзувчилар уюшмасининг мукофоти берилди.

Давлатмурод Каримов «Қуръони карим»ни ўзбек тилидан таржима қилгани учун, Гулчеҳра Раҳимова мустабид тузум қурбонлари ҳақидаги ҳужжатли қиссаси учун ва Минайхон Жуманазарова «Чўлпон» нашриётида чоп этилган «Қалбингизда қолгим келади» шеърлар тўплами учун мазкур мукофотга сазовор бўлди.

«ДИЙДОР»ЛАШУВ

Пойтахтимиздаги «Дийдор» театр-студиясида Эргаш Масафоев асари асосида «Дугоналар» спектакли саҳналаштирилди. Асар асосан ўсмир-ёшлар ўртасидаги дўстлик, самимийлик, бир-бирини ҳурмат қилиш ғояларини ифода этган. Асосий ролларни актёрлардан Умида Мирзааҳмедова, Муҳаммад Аҳмедов, Ислимбек Усмонов, Муллабек Мирзабеков, Шоҳиста Шарипова ижро этмоқда.

Шу кунларда студия жамоаси Эргаш Масафоев раҳбарлигида драматург С. Сирожиддинов билан ҳамкорликда республика вилоятларига ижодий сафарлар уюштирмоқда. Ёшларнинг театр санъатига муносабатини билиш ҳамда уларни саҳна сирлари, машаққатларидан бохабар этиш мақсадида турли мавзуларда давра суҳбатлари ўтказиш режалаштирилмоқда.

С. ЖЎРАЕВА

БИЛДИРИШ

Бугун Халқаро «Олтин мерос» хайрия жамғармасида кундуз соат 11.00 да «Жадидларнинг олтин мероси» мавзуида анжуман бўлади. Анжуманни «Олтин мерос» ва «Шаҳидлар хотираси» жамғармалари уюштирмоқда.

Анжуманга олимлар, ёзувчилар, журналистлар таклиф этилади.

***

Шу йил 28 апрел куни соат 11.00 да Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида «Ёшлар Ватанни улуғлайдилар» мавзуида давра суҳбати ва мушоира ўтказилади.

Давра суҳбати ва мушоирага адабиётшунос олимлар, адиблар, ёш ижодкорлар, шунингдек, барча адабиёт мухлислари таклиф этилади.

ТАРИХНИ ЖОНЛАНТИРГАН МУСАВВИР

Эътироф

Саксонинчи йилларнинг бошида катта ижодий жараёнга кириб келган мусаввир Ориф Мўминов ижодида рамзийлик, фалсафийлик, мажозийликка эътибор кучли. Бу унинг «Бухоро менинг дардим» деб номланган туркумида ўзининг яққол ифодасини топган «Ёнаётган от», «Қуриётган ҳовуз» ва «Дарахтнинг ўлими» каби номлар билан аталади. Бухоронинг қадимий ёдгорликлари турғунлик даврида қаровсиз қолиб, ўз ҳолига ташлаб қўйилгани туркумда таъсирчан ва фожеий тарзда кўрсатилган.

Мустақиллик рассом ижодида тарихийлик, миллийлик, маънавий қадриятларни акс эттиришдек янги ва сермаҳсул ижодий босқични бошлаб берди. Натижада у Полшада шахсий кўргазмасини ўтказишга муяссар бўлди. Мусаввир 1988—1994 йилларда «Чўлпон» нашриётида ишлаб, кўплаб китобларга суратлар ишлаган. Шу йилларда «Хўжа Аҳрор», «Нақшбандия», «Аҳмад Яссавий» каби улуғ зотлар ҳақидаги китобларни безаш ишларида қатнашган, келгусида ана шу улуғ инсонлар ҳақида рангтасвир асарлар яратишига замин тайёрлади. 1995 йили «Улуғбек юлдузи», Аҳмад Яссавийга бағишланган «Суҳбат», «Мулоқот», Амир Темурга бағишланган «Соҳибқирон, Бибихоним» каби асарлари дунёга келди. Жумладан, мусаввирнинг «Амир Темур чеҳраси» (1995) асари XV аср миниатюраси асосида ишланган бўлиб, унда чуқур мулоҳазали, қатъиятли шоҳ образи, қудратли саркарда тасвирланган. Темурнинг қояга ўхшаш мустаҳкам, мағрур ва айни чоғда адолатли шох эканлиги чеҳрасидан, қатъиятли кўз қарашларидан сезилиб турибди.

О. Мўминов Бибихоним чеҳрасини (1995) рассомларимиз орасида биринчилардан бўлиб яратди. Мазкур портретда Бибихонимнинг ўша давр маликалари киядиган қизил рангли безакдор бош кийими, эгнидаги ял-ял ёниб турувчи, турли тақинчоқлар билан безатилган либоси ишонарли топилган. Маликанинг юз тузилиши, сочи ўзгача, нозиклик, гўзаллик ва шу билан бирга ўткир зеҳн, ақллилик каби хислатлари томошабин диққатини ўзига тортади.

1997 йил чизган «Соҳибқирондан мактуб» номли катта ҳажмдаги, кўп қиёфали рангтасвирли мусаввир Бибихоним образини қайта яратишга муваффақ бўлди. Айтиш керакки, бу асар мусаввирнинг кўп йиллик тажрибаси ва ижодий маҳорати натижасида яратилган ноёб ишлари сирасига киради.

Ўтган йили Ўзбекистон Бадиий академияси, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва «Тасвирий ойна» уюшмаси ҳамкорликда ташкил этган «Аждодлар ёди» танлови асосида «Маҳмуд Торобий» ва «Тўмарис» портретлари биринчи ўринга сазовор бўлди. Ҳозирги кунда бу рассомнинг асарлари Ўзбекистон давлат музейида, Темурийлар тарихи давлат музейида, Ўзбекистон Маданият вазирлигининг кўргазмалар дирекциясида, Москва, Қозоғистон, Полша галереяларида ва АҚШ, Германия, Франция, Туркия, Саудия Арабистони, Покистон, Исроил, Жазоир, Швейцария ва бошқа мамлакатлардаги шахсий тўпламларда сақланмоқда.

Тасвирий санъатимиз ривожига ўзининг муносиб ҳиссасини қўшиб келаётган О. Мўминов бугунги кунда ярим асрлик тўйини нишонламоқда. Биз тиниб-тинчимас ижодкорга узоқ умр, соғлиқ, ижодий парвозлар тилаймиз.

Тўлқин АҲМЕДОВ,
санъатшунос

Кўчқор НОРҚОБИЛ

БАҲОР, ТОНГЛАРИНГГА БЕРАЙ СУЮНЧИ

МАРТ ТОНГИ

Кўзларининг қорогида
чайиндилар баҳорлар,
селоб-селоб ёмғир бўлиб
сўкилиб борар осмон...
Қабоғининг қирғоғида
тойринади саҳарлар,
гултўшакда нурга тўлиб
ухлаб ётади жувон.

Сочларининг тўлқинига
тегиб қулар насимлар.
Қия очиқ даричани
Чертган майин навоми...
Ёноғининг ёлкинида
Оппоқ тонглар исинар,
Ким уйғотар шундай ёлғиз
ухлаётган жувонни?..

Сирли оҳанг, нурли оҳанг
ташқарида кезинар.
бир баҳорий бўйлар, ана
сархуш этар ҳавони.

Бирдан дунё ёруғ тортар,
Гуллар олам, безанар.
Ана энди уйғотмоқ шарт
Ухлаётган жувонни.

УМР

Милтиққа юкланган ўқдайин учдим,
Баъзан хато кетдим
тегдим нишонга.
Кимга содиқ қолдим, кимдан воз
кечдим —
Дўстимни қулатдим
Менга ишонган.

Ҳаёт чақмоғининг
довушидай тез
Умр лаҳзалари бормоқда сўниб...
Бору йўқлигимни
англайдиган кез
Қўл солдим, юрагим
бормоқда тўниб.

Кимга ака бўлдим,
Ким учун Севги...
Кимнинг юрагида гулладим, тўлдим...
Мен фақат севикли яшайин девдим.
Умрим,
Бундай яшаб
бўлмаскан... билдим!

* * *

16 март, 2000 йил.

Севинч қизим етти ёшга тўлди

Етти бор айланиб топдим оламни,
Қувончини кўрдим, туйдим аламни,
Баҳор, тонгларингга берай суюнчи,
Кутла етти ёшли Севинч боламни.

Озроқ эркатойим, озроқ кўрқоғим,
Дадасининг тоғи, гоҳо тупроғи.
Кўнглима дунёнинг озори етса,
Мен деб йиғлагувчим, ўтли титроғим.

Аслида қиз ўзи отанинг бахти,
Шу айтар бутми ё омонат тахтинг.
Жигарингни олиб олис-олисга
Чидай биласанми отганда тақдир.

Палоҳмоним қизим, қалқоним қизим —
Отам деб гул бўлиб очилган изим.
Онамни соғинсам кўзингга боқдим,
Бир меҳр тафтидан чўғ тортди юзим.

Жовдир-жовдир нигоҳ, мунчоққўзима,
Шоирлигинг ўхшаб кетар ўзима.
Мен-ку бир ёруғ йўл қолдирмасам ҳам,
Сен бор, хавотир чанг солмас изима.

Шу — сенинг тўйинг ҳам ўзингга ўхшар,
Бир ёнинг баҳору, бир ёнингда қор.
Само сени кутлаб қорлар сочганда
Замин даричангга ўрик, гул тақар...

Болам, етти бора кездим оламни,
Етти бора бездим, ютдим ноламни...
Ҳаёт кўзларимга зимистон кезлар
Овундим, эркалаб Севинч боламни.

Овунчоғим менинг, суянчиғима,
Кўзлар тегмасин сен кўзмунчоғима,
Фалакка учайлик тонгни уйғотиб,
Баҳорқиз, қаҳрқиз, ке, кучоғима.

ИҚРОР

Менинг бахтим ҳам шу,
бахтсизлигим шу:
икки қароғингда
қотдим ёш бўлиб.
Насимлар сиридай
сочилган туйғу,
келдингму,
баҳорлар бирла очилиб...

Менинг дардим ҳам шу,
бедардлигим шу —
баҳорий фаслингда
тўкилдим, синдим...
Мен ахир гулга гул
тилин тополмай,
қаршингда қаҳратон
бўлиб букилдим...

Менинг борлигим ҳам,
йўқлигим ҳам шу.
Севгинг кўр қилмади,
Эй, нури осмон.
Куйласам дунёнинг
учгайдир хуши,
гулламоқ армондир,
йиғламоқ осон...

АПРЕЛ ТУНИ

Кунлар надин этади огоҳ,
Бирдан бошинг оғриб кетади.
Ташқарига чиқасан ногоҳ,
Боғлар оппоқ...
гуллаб ётади.

Шатур-шитир... тўкилар ёмғир,
Уйғонади олучагуллар.
Туйқус санчиб қўяди бағринг:
«Қанча сўлдим... қанча гулладим...»

Бир ўй кезар намчил ҳавода,
Ёришади гоҳо ҳаёлинг.
Ўтмиш ёди ёғар самодан,
Ёлғизликнинг буюк аёли!

О, ташқари... чапани... баҳор,
Гуллаган боғ... ёмғир... хотира.
Уйларингдай мунис, беғубор
Кўшиқ ёғар тунда бокирам!

Йиғлаяпсан...
сокинлик ичра,
Сесканади оппоқ-ойдин боғ.
Юрагингга чўкади кеча,
Бир юк босар — ҳижрон деган тоғ.

Йўлларимиз олисдир, бироқ,
Сен дилимда қотган ярасан.
Менга умид боғлаган япроқ,
Ҳаволарда тўзғиб юрасан.

* * *

Лой қорийди, пахса уй қурар,
Қора меҳнат бир умр ҳамдам.
Тўй-ҳашамда пойгакда турар,
Бу — менинг отам!

Офтоб урган гарди рўмолин,
Йўл қарайди кўзларида нам...
Далаларга берди жамолин,
Бу — менинг онам!

Носқовоғи қолди — хотира,
Болалигим оп кетди тамом...
Тушларимда опичлаб юрар,
Бу — менинг момом...

Уч ёшидан нон тутган ҳар ким —
Отамни сағирлик куйдирган...
Болаликни билмас у балким —
Бобомни уруш ўлдирган.

Сўри. Ўрик. Бостирма. Ўроқ.
Эсласам жизғанак тортади ўйим...
Ёдимни қайроқлаб тилгувчи тирноқ,
Бу — менинг уйим.

Болалигим — Мўминқул узоқ...
Хотир куйлар... Мен эса жимман.
Ёзганларим соғинчу титроқ.
Нега шундай,
Мен ўзи кимман?!

Муҳаммад ИСМОИЛ

ТАСАВВУР ЁҒДУСИДА

ОНАЖОН

Мен билмайман бу қандайин ёзиқ
бўлди,
Қисмат йўлсиз сўқмоқларда қилди
сарсон.
Йўл тополмай кўзларимнинг нури
сўлди,
Пешонамни бир силагин, эй,
онажон!

Мен кимман-у, дийдиёлар қилдим
нечун,
Йўқ бўлсам ҳам, ким изларди истаб
нишон.
Мен дунёга тинч жилмайиб боқмоқ
учун
Пешонамни бир силагин, эй, онажон!

Мен ҳам бахтни кўрган эдим
қайлардадир,
Кўрмаганда яшар эдим балки осон.
Бол ўрнига қум тутмоқда бугун
тақдир,
Пешонамни бир силагин, эй, онажон!

Балки йўлим очилади шунинг билан,
Балки менга берилмаган ортиқ
имкон.
Кўзларимни бир кун ёпиб
қўймасингдан,
Пешонамни бир силаб қўй, эй,
онажон!

* * *

Эй, худо! Йўлимдан кетдими омад!
Ташвиш тутунидан қайтар нафасим.
Ишларимдан кетмас фалаж аломат,
Юролмай йиғлайди хаста Жавҳарим.

Эй, Тангрим, маъзур тут! Онгсиз,
билмасдан,
Ёки билиб қилган гуноҳларим кўп.
Бугун бошим узра чарх киймалаган
Роҳатимдан кўра қийноқларим кўп.

Эй Тангрим! Ёлворай, мушкулимни еч,
Бардошимдан ортиқ айлама таҳқир.
Кўзим кўтаролмас кўргуликдан кеч,
То руҳим сингунча бермагин таъзир!

То кўрқиб кутмайин ҳар келар кунни,
То менинг қасдимга чиқмасин куёш.
То бўғзимдан чиқар энг сўнгги унни
Мадҳингга қўллайин, мушкулимни
ёз...

* * *

Кет дединг, на илож бизлар
кетгаймиз,
Оёқ ости бўлдик, бунда нетгаймиз.
Аммо олам кенгдир, биз кетиб,
Балки бахтга сендан олдин етгаймиз.

ТАҚҚОС

Қулоқ эшитмаган, кўз ҳам кўрмаган
Узоқ диёрларга қилгандим сафар.
Мени ҳайрон қилиб, бизга ўхшаган
Кутиб олди минглаб одамлар.

Бир кун, худди бугун бўлган сингари
Ўлим ўз домига тортганда ютиб.
Не ажаб, у дунё кенгликлари
Лим-лим одам билан олса ғар кутиб.

ЎТИНЧ

Айт, юрагим, қайдасан, қайда юрибди
ҳаёт?!
Руҳим дайди етимдай эгасизми,
ёввойи.
Менинг ўзлигим гўё ўзимга ҳам етти
ёт,
Иродам ҳам жон берган, бўйсунмайди
ҳавойи.
Қачон соврилдим ахир, ўзагимни ёв
урди.
Қайси санчилган тиғдан, беҳуд,
беҳушман, лоқайд.
Нега менда карахтдир Худонинг
берган умри,
Бир кун Худо олдида, нима
деяжакман айт?!

Дунё, сенинг қўлингда қум зарраси
сингари,
Балки одамлар жони беҳисобдир,
бесаноқ.
Аммо биргина умрим, ўзимга,
ўлдиргани
Бериб қўймасдан токи, энг буюк бурч
яшамоқ.

Эй, шуур, онг бергувчи, тасаввур
ёғдусида
Ҳақ кўзила ҳаётимга сололсайдим
бир назар.
Бир лаҳза англай токи, мавҳумот
қутқусида,
Ўз умримдан токи ўзим ўтганимни
бехабар.

Токи уммон қаърига, бир куни чўкар
бўлсам,
Токи ҳаёт мени ҳам бир кун кўрар
бўлса кўп.
Мен қўлимни чўзганда, токи
қутқармаса ҳам,
Ҳаётимда нимадир бўлсин
уммондаги чўп...

ЎН КУНДА БИТМАГАН ТАРЖИМА

Яқинда «Шарқ» нашриёт матбаа концерни улуғ шоиримиз Алишер Навоийнинг ғазаллари, ҳикмат ва рубоийлари намуналаридан тузилган тўпламни ўзбек, немис ва инглиз тилларида «Уммондан дурлар» номи билан нашр этди. Шу муносабат билан мухбиримиз тўплам тузувчиси ва таржимон Йўлдош Пардага бир неча савол билан мурожаат қилди.

Мухбир: — 2000-йил сиз учун анча баракали келди, дейиш мумкин. Яқиндагина газетамиз сиз немис тилидан таржима қилган Аннемарие Шиммел хонимнинг «Жонон менинг жонимда» асари нашр этилгани ҳақида хабар берган эди. Мана, бугун қўлимизда ҳазрат Навоийнинг немис, инглиз тилларига таржима қилинган ижод намуналари. Ушбу тўплам ҳақида маълумот берсангиз.

Таржимон: — Улуғ шоир бобомизнинг бизга қолдирган адабий мероси бамисли уммон. Биз ўша уммондан энг сара дурларни, яъни ҳозирги кунларда хушовоз ҳофизларимиз жўшиб куйлаётган йигирма битта ғазални танлаб олдик. Уларга ҳазратнинг асарларидан олинган 98 та ҳикматли сўз ва олтита рубоийни қўшиб, битта тўпламча туздик.

Мухбир: — Навоий бобомизнинг ғазалларини ўзбек тилида ўқиганда ҳам айрим жойларига тушунишга қийналамиз. Сиз уларни немис тилига таржима қилибсиз. Таржима аслига мосми ёки фан тили билан айтганда адекват таржимами?

Таржимон: — Саволингизга қисқача «ҳа» ёки «йўқ» деб жавоб беришим қийин. Таржимашунослар ҳали бу борада ўз фикрларини билдиришар, аммо таржима жараёни ҳийла қийин кечди. Навоий ижоди намуналаридан таржима қилиш 90-йиллар арафасида режалаштирилган эди. Ғазалларни немис тилига таглама таржима қилиш менга топширилганда, майли, ўн кунда тайёрлаймиз, деб қуюқ ваъда бергандим. Аммо ўн кунда бўлмади, ўн ҳафтада ҳам бўлмади. Ёрдам сўрадим. Адабиётшунос олимларимиз бу ғазалларнинг ҳар бир мисрасини тушунтириб беришди. Барибир қийналдим. Ўша пайтда Қуръони карим таржима қилиниб, нашрга тайёрланаётган, мен унга кўрсаткич тузаётган эдим. Кўрсаткични тузиш жараёнида Қуръон таржимасини ўн марталаб қайта-қайта ўқиб чиқдим ва буни қарангки, Навоийнинг ғазалларини ҳам шу асնода аста-секин тушуна бошладим. Демак, ҳазратнинг ғазалларини тўлиқ тушуниш учун Қуръонни чуқур билиш лозим экан. Шунингдек, устоз Нажмиддин Комиловнинг «Тасаввуф» асарини, Шиммел хонимнинг Шарқ сўфизмига оид асарларини ўқиб чиққанимдан кейин ана шу ғазалларни, уларнинг туб моҳиятини англаб ета бошладим. Шу асնода, мана, ўн кунмас, ўн ҳафтамас, балки ўн йил деганда тўплам дунё юзини кўрди.

Мухбир: — Таржима қилишда ўзингизни қийнаган мисралардан биронта мисол келтирсангиз.

Таржимон: — Марҳамат, мана «Қаро кўзим» ғазалида шундай мисралар бор:

Таковарингға бағир
қонидин хино боғла,
Итингға ғамзада жон
риштасин расан қилғил.

Таржимада булар «Отингнинг туёғини юрагимнинг қони билан бўягин, жоним риштаਲарини (ипларини) ипдек эшиб, итингни боғлайдиган арғамчи қил», қабилида берилган. Яна бир ғазалдаги қуйидаги мисраларга қаранг:

Ҳар сори қулоғингда
гавҳарму экин ёхуд,
Ҳар жонибида ойнинг
ахтарму экин оё.

Бу мисралар таржимада: «Қулоғингга таққанларинг гавҳар сирғаларми ёки улар ой юзинг атрофида яшнаб турган юлдузларми?» қабилида берилган. Ғазалларни немис шоираси Нора Пфеффер менинг таглама таржимам асосида шеърга солган.

Тўпламни нашрга тайёрлашнинг сўнгги босқичи Тошкент Давлат юридик институтининг «Ўзбек тили ва адабиёти кафедраси» ҳамда «Ҳуқуқий маърифат тарғибот маркази»да кечди. Китобни чоп этишнинг барча харажатларини институт ўз зиммасига олди. Бу хайрли ишнинг самараси ўлароқ, ҳазрат Навоийнинг асарларидан намуналар хорижлик адабиёт шинавандалари қўлига бориб тегади.

РАНГЛАРДАГИ РАМЗ ТАЛҚИНИ

Тадқиқот, ахборот

Кейинги йиллар ўзбек шеъриятида бадиийликнинг ранг-баранглик касб этишида, «поэзиянинг қони» ҳисобланмиш, образ яратиш воситаларидан бири — рамзларнинг ўрни ва аҳамияти бениҳоя катта. Ҳозирги ўзбек шеърияти воқеликни образли акс эттиришда кўпроқ бадиий кўчимларга асосланиши билан алоҳида ажралиб туради. Зеро, бу хусусият инсон руҳининг мураккабликларини теран ва таъсирчан ифодалаш эҳтиёжининг кучайганлиги билан изоҳланади. Ҳозирги шеърият оз сўз билан кўп маъно англатишга, қисқа оҳанглар билан бутун ҳаёт залворини, саноқли рангларда камалак жилосини беришга қодир жозиба касб этиб бораётгани сир эмас. Яъни, бугунги шеърият давр дарди билан, кишилар дилидаги, онгидаги орзу-ўйлар билан яшаётир.

Асримиз охири улкан ижтимоий ўзгаришлар, ижтимоий-сиёсий, маданий-аҳлоқий туб бурилишлар даврига тўғри келди. Табиийки, ижодкор жамият ҳаётидаги кескин бурилишлар даврини барча жиҳатлари билан кўчиришга мойил шахс. Шу жиҳатдан поэтик рамзларга мурожаат этиш, улардан ўринли фойдаланиб, давр руҳини, халқнинг орзу-истакларини, инсон кечинмаларини ихчам, бироқ мазмунан жозиб шаклларда ифодалаш тамойили ижодий жараёнда бир қадар кучайди. Маълумки, рамз поэтик мушоҳаданинг бадиий-эстетик қимматини оширади. Рамзий образнинг ранг билан алоқадорлиги эса бадиий ифоданинг теран, таъсирли бўлиши, ўқувчида шоир кутганидай фавқулодда ҳайрат ва завқ уйғотишга хизмат қилади.

Айни пайтда шеъриятнинг қадимий ифода усулларидан бўлмиш рамзийлик ва рамзий образ яратиш йўллари ҳам ўзгача руҳда кечмоқда. Шу боис рамзий образнинг ижтимоий-эстетик юки ортиб, образ мундарижаси тўлишиб, теранлашиб бормоқда. Айниқса, ранг билан боғлиқ рамзий образлар тадрижида ҳам илгари учрамаган ўзига хос бадиий-эстетик тамойил ва талқинлар юзага келаётир.

Шеъриятда ранг билан боғлиқ рамзларни хилма-хил поэтик ҳолатлар, турли ҳиссиёт, туйғулар мавжини ифодалашда ўринли қўллаётган шоира Ҳалима Худойбердиева «Қизил тошлар» шеърида шўро даври фожиаларини «қизил тошлар» рамзий образида беради.

Хотирамнинг йўлига чиқсам,
Қизил тошлар ўтаверади.
Қони чак-чак томиб ерларга
Кесик бошлар ўтаверади.

Шеърдаги ранг — ўз-ўзидан мустабидлар тимсоли бўлса, тош — қурол, у бош ёради.

Шоир Муҳаммад Юсуф «Босмачилар» шеърида ранг билан боғлиқ рамзий образлар воситасида миллий озодлик курашчиларини улуғлаб, етмиш йил «қаҳрамон» бўлиб келганларни фош қилади:

Сиз йўқ, бунда кўтарилди
дарпардалар,
Отдан тушди «қизил мўйлов»
саркардалар.
Бухорони тўпга тутган
шармандалар,
Афсус, афсус, кўрмадингиз
босмачилар.

Истибдод тузуми бугунги шоирларимиз томонидан турли ташбеҳлар, рамзий иборалар, образлар билан аталмоқда. Масалан, Жонибек Субҳон шу маънода «қизил кишан», «қизил қафас» образларини қўллайди:

Етмиш йил таомил бўлди
шаккоклик,
Мазахга учради кўп асрий
поклик
Қизил қафасларга тушди
бебоклик,
Наҳот шулар бизга кўрилди
раво?!

«Қизил қафас» нарса-образи тутқинлик қуролини англатишидан ташқари, «қизил» аниқловчиси билан бирга қўлланилиб, рамзий маъно қамровини кенгайтирган.

Шеъриятимизда қора ранг билан боғлиқ рамзий образлар яратишда икки хил тамойил кўзга ташланади. Хусусан, қора ранги, биринчидан, маъшуқанинг қоши, кўзи, сочи кабиларни таърифу тавсиф этишга хизмат қилса, иккинчидан эса, ижтимоий мазмун касб этади ва асосан, салбий рамзий образлар яратишда кенг истифода этилмоқда. Бундан ташқари қора ранг тун ҳақида ёзилган шеърларда ҳам салбий, ҳам ижобий маъноларни ифодалашга хизмат қилган.

Ҳозирги шеъриятимизда оқ ранг билан боғлиқ рамзий образлар жуда кўп учрайди ва улар кўпроқ шу рангнинг анъанавий рамзий маънолари билан, яъни эзгулик, соғинч, беғуборлик каби маънолар билан шартланган ҳолда келади. Айрим ижодкорларда айни шу ранг ижтимоий маъноларда ҳам қўлланилган ва «оқ сарбон», «оқ карвон», «оқ кўйлак» каби поэтик образлар силсиласида ёркин кўзга ташланади.

Умуман, шеъриятни ранг билан боғлиқ рамзий образларсиз тасаввур қилиб бўлмайди. Чунки, бундай рамзий образлар ҳозирги шеъриятимизнинг энг фаол бадиият унсурлари ҳисобланади. Улар шоирнинг олға сурган поэтик фикрини, ифодаламоқчи бўлган ниятини, эстетик идеалини ёркин англатишга хизмат қилади. Натижада ранглар хусусияти воқеа-ҳодисалар, ҳис-туйғуларга кўчиб истифода этилмоқда ва янгича поэтик талқинларга, поэтик мантиққа мос тушадиган ранг билан боғлиқ рамзий образлар яратилмоқда.

Хулоса қилиб айтганда, ҳозирги ўзбек шеъриятида ранг билан боғлиқ рамзлар қўллашда янги тамойиллар юзага келмоқда. Булар ичида бутунлай янги, ўзига хос таждидий (новаторона) рамз қўллаш тамойили нисбатан аниқроқ кўринаётир. Хусусан, Икром Отамурод, Абдували Қутбиддин, Сирожиддин Саййид, Рустам Мусурмон, Иқбол Мирзо, Ҳалима Аҳмедова каби шоирлар ижодида бу тамойил ўзининг жозибали ифодасини топаётир. Айни ҳолат шеъриятимиз оламининг бойиб, инсон руҳини поэтик идрок этишда имкониятлари кенгайиб бораётганидан далолат беради.

Насиба ЖУМАТОВА,
ЎзФА Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институти тадқиқотчиси

«ҚАЛАМНИНГ ТАКОМИЛ ЙЎЛИ»

Доимий ҳамроҳ

Таниқли ёзувчи Абдуқаҳҳор Иброҳимовнинг ижоди ва жамоатчилик фаолияти хусусида унинг дастлабки асарлари эълон қилинган пайтлардан бошлабоқ матбуот саҳифаларида илиқ фикр-мулоҳазалар билдирилиб келинмоқда. Хусусан, профессор Озод Шарафиддинов «Иллатларга ўт очиб...» мақоласида, жумладан, шундай ёзади: «Абдуқаҳҳор Иброҳимов асарларининг қиммати шундаки, у бизни ўзимиз кўниккан ҳаётга янгича назар билан қарашга ундайди, ўз-ўзимизга унча бино қўймасликка, ўз-ўзимизга ҳаддан зиёд маҳлиё бўлиб кетмасликка чақиради».

Яқинда «Шарқ» нашриёт-матбаа концерни Бош таҳририяти томонидан чоп этилган ёш тадқиқотчи Камола Иброҳимованинг «Қаламнинг такомил йўли» рисоласида ёзувчи, драматург, публицист ва жамоат арбоби Абдуқаҳҳор Иброҳимовнинг ижодий портретини яратишга ҳаракат қилинган. Рисолада муаллиф адибнинг долзарб мавзулардаги публицистик мақолаларига, ижтимоий фаолиятига кенг тўхталади. «Абдуқаҳҳор Иброҳимовнинг жамоат арбоби сифатидаги фаолияти — бу унинг публицист сифатидаги фаолияти билан чамбарчас боғлиқдир, у қалами билан билвосита жамиятга таъсир ўтказади», деб ёзади К. Иброҳимова. Таниқли драматургимизнинг бағри кенг инсон ва атоқли рус адиби Николай Вирта билан яқин инсоний муносабати, устоз ва шогирд сифатидаги мустаҳкам ижодий ҳамкорликлари рисолада батафсил баён этилган. Ҳар қандай ғаразу таъмалардан холи бу самимий ҳамкорликнинг Абдуқаҳҳор Иброҳимовнинг ижодий ютуқларида ўзига хос ўрни ва аҳамияти бор.

«Қаламнинг такомил йўли» рисоласи беш минг нусхада чоп этилган. Муҳаррир Г. Зокирова.

Абдумалик ЁҚУБОВ

ЧАНГНИНГ «ЧАНГИ»НИ ЧИҚАРГАН СОЗАНДА

Қутлаймиз!

Ҳар бир соznинг моҳир ижрочилари бўлади. Ана шундай моҳир созандалар, ўз ишининг усталари, афсуски, унчалик кўп эмас. Хусусан, чангчилик борасида ҳам шундай. Бу соҳада республикамизда кўзга кўринган чангчилардан машҳур Фозил Харратов, Аҳмад Одилов каби санъаткорларни мусиқа ихлосмандлари яхши билишади. Бугунги кунда Тошкент давлат Маданийят институти халқ чолғулари ва пуфлама созлар кафедраси мудири лавозимида ишлаб келаётган, профессор Рустам Неъматов ана шу юқорида номлари тилга олинган устозларнинг ижодий анъаналаридан баҳраманд бўлиб, чангчиликда ўзига хос саҳифа очган ижодкорлардан биридир.

Рустам Неъматовнинг Ижодий биографияси барча санъаткорларга хос. Мусиқа мактабидаги таълим, шундан сўнг Тошкент давлат Консерваториясида Фозил Харратов синфидаги таҳсил йиллари Р. Неъматов ижодий қарашларининг шаклланишида муҳим босқич бўлди. Шуниси муҳимки, ҳали талабалик чоғидаёқ Ўзбекистон радиоси орқали у чангда ижро этган сеҳрли садолар тез-тез янграб турди. Шунинг учун ҳам Ўзбекистон Давлат академик халқ чолғу асбоблари оркестрида иш бошлаганда, у анчагина мустақил ижодий йўлига эга бўлган созанда сифатида танилиб қолганди. Р. Неъматовнинг ўзига хос ижро маҳорати ҳақида мусиқа санъатининг машҳур намоёндаларидан бири А. Петросянц шундай деган эди:

— Рустам Неъматов чанг ижрочилиги санъатида улкан ютуқларни қўлга киритган созандадир. У 60-йилларда ёрқин истеъдоди, меҳнатсеварлиги, изланувчанлиги ва жўшқин санъати билан саҳнада пайдо бўлиб, кўпчиликнинг диққатини тортди. Ўз меҳнатидан ва ижодидан қониқмаслик ҳисси Рустам Неъматовнинг чанг ижрочилиги санъатида янги жиҳатларни кашф этишига сабаб бўлди.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, Рустам ака нафақат созанда, балки педагог сифатида ҳам кўпчиликнинг тилига тушди. У ўзининг илмий фаолияти давомида жуда кўп ишларни амалга оширди. Хусусан, «Чанг оркестри ва ансамблида машғулот ўтказиш методикаси», «Созимда халқ таронаlari», «Сарви гулру келмади», «Янгра, созим», «Даврим садоси» каби кўпгина методик қўлланма ва тўпламлари талабалар, ёш санъаткорлар, шунингдек, профессионал хонанда ва созандалар учун муҳим қўлланма вазифасини ўтамоқда.

Бугунги кунда муборак 60 ёшини нишонлаётган бу устоз санъаткор ҳамон изланишда. Ўзбек халқ чолғу асбобларини чаладиган моҳир санъаткорларни тарбиялаш борасида самарали фаолият кўрсатаётган устозга узоқ умр ва янги ютуқлар тилаб қоламиз.

Нозим ҚОСИМОВ,
филология фанлари номзоди

КУН ТАРТИБИДА: РАҚС МУАММОЛАРИ

Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги Халқ ижодиёти ва маданий-маърифий ишлар илмий-услубият маркази ҳаваскорлик рақс санъатини жонлантириш борасида туркум тадбирларни белгилаб, шу аснода иш олиб бормоқда.

Яқинда Сирдарё вилояти Гулистон шаҳар маданият уйида «Ҳаваскорлик рақс санъатини ривожлантириш — шу кун талаби» мавзуида минтақавий семинар-кенгаш бўлди.

Унинг ишида «Ҳаваскорлик рақс санъати соҳасини ривожлантириш — шу куннинг талаби», «Ҳозирги кунда ҳаваскорлик ансамблларида эркаклар рақсининг тутган ўрни ва уни ривожлантириш чора-тадбирлари», «Ҳаваскорлик рақсининг ўзига хос миллий ижрочилик услублари», «Оммавий тадбирлар ва байрам дастурларида эркаклар рақсини тарғиб қилиш» каби мавзуларда маърузалар тингланди.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби Акбар Мўминов, Сирдарё вилояти маданият ишлари бошқармаси бош балетмейстери Ойшахон Айтмаганбетова, Халқ ижодиёти ва маданий-маърифий ишлар илмий-услубияти марказининг рақс бўйича мутахассиси Хонзода Келдиёрова, Сирдарё туман маданият уйи қошидаги «Дўстлик» ашула ва рақс халқ ансамбли балетмейстери Фарида Бобожонова ва бошқалар муҳокамада фикр-мулоҳазаларини ўртоқлашдилар.

Тадбир иштирокчилари Мирзаобод тумани намунали ашула ва рақс болалар ансамблининг иш тажрибаси билан танишдилар.

«Ҳаваскорлик рақс санъати соҳасини ривожлантириш» муаммоларига бағишланган якуний давра суҳбати қизғин баҳс ва мунозараларга бой бўлди.

Муҳаббат ТУРОБОВА

Рассом устахонасида

ТАСВИРДАГИ ОҲАНГЛАР

Инсон нима учун дунёга келади? Ҳаёт ўзи нима? Умр йўлларининг ниҳояси қаерда? Биз сизга таништирмоқчи бўлган рассом Татьяна Немцович ижоди худди ана шу саволларга жавоб излаш жараёнида кечади. У деярли кўпчилик асарларида яна ва яна юқоридаги саволларга қайтаверади.

Тошкентда туғилиб-ўсган Татьяна Немцовичнинг бувиси асли Оренбургдан бўлиб, насл-насаби машҳур иконачи рассом Андрей Рублевга бориб тақалади. Бинобарин, бўлғуси рассомнинг дунёқараши шаклланишида ва ҳаётни тушунишида бувисининг таъсири катта бўлди. Татьянада расмга қизиқиш жуда эрта уйғонди, ҳали мактабдалигидаёқ бадиий студияга қатнашар, актёрларнинг портретларини, манзара суратларини чизишни яхши кўрарди. Тошкент Политехника институтининг архитектура факультетини тугатгач, меъмор ва дизайнчи сифатида иш фаолиятини бошлади. Шу жараёнда янги технологиялар ва хомашёларни, турли бўёқларнинг кимёвий хусусиятларини ўрганди. Аста-секин нафақат бинолар лойиҳаларини, уларнинг интерьерларини чизишда, балки рангтасвирда ҳам тажриба орттирди. Ўша йиллари акварелни севиб ижод қилди. Юртимизнинг кўпгина гўшаларида сафарда бўлиб, ижоди учун илҳом олди.

Рангтасвирдаги фаолиятини эса лирик манзаралар чизишдан бошлади. Бориб-бориб матоларда Ўзбекистон тарихий ёдгорликларининг романтик кўринишлари пайдо бўлди: акварел мойбўёқ, қоғоз мато билан алмашди, манзаралар тобора маҳобатли тус ола бошлади. «Юракни асир этувчи» (Дилкушо кўшки), «Нурга йўл», «Эрта тонг» (Хонақо масжиди) диптихи, «Кунботар» (Руҳобод мақбараси), «Кўҳна Урганчдаги Текеш мақбараси» каби ишларини бунга мисол қилиб келтириш мумкин.

Қадимий архитектура ёдгорликлари мусаввир қалбига ниҳоятда яқин. Чунки рассом уларда Шарқнинг сирлилигию донолигини кўргандек бўлади. Шу мавзудаги асарлари

ниҳоятда шоирона кайфиятда ишланган, улар қуюқ бўёқлардан иборатдек таассурот қолдиради. Рассом ишларида рельеф муҳим аҳамият касб этади. Чекка чизиқларнинг аниқ-тиниқлиги мато кўлами, ранглар жилоси ва теридан берилган безаклар билан уйғунлашиб кетади. Немцович ишлари бадиий ифодавийлиги билан ўзига хосдир. Унинг асарларидан катта куч-қудрат ва ҳаракат уфуриб туради, рассом ғоят қизиқарли ва ўзига хос услубни қўллайди. Бу асарнинг ифодавий имкониятларини кучайтиради.

Ўзбекистон барча соҳаларда бўлганидек, тасвирий санъат борасида ҳам ўзига хос тараққиёт йўлини босиб ўтган. Бу заминда тасвирий санъатнинг алоҳида миллий мактаби вужудга келди. Бинобарин, Т. Немцович ижодида тасвирий санъатимизнинг барча босқичлари ўз аксини топди. Шу билан бирга, Ўзбекистоннинг машҳур рассомлари билан учрашув ҳамда мулоқотлар унинг ижодига маълум маънода таъсир этди. Буларнинг барчаси ҳозирги бозор иқтисоди шароитда маълум бир гуруҳларнинг қизиқиш доирасидан йироқ бўлган ва айни пайтда юксак санъат талабларига жавоб берадиган рассом шахсининг шаклланишида катта рол ўйнади. Анъанавий сюжетларга янгича ёндошиш Т. Немцович ижодий фаолиятининг асосидир. Масалан, муҳаббат, абадият, яхшилик каби тушунчаларнинг қарама-қарши кучлар билан тўқнашиш жараёнини ифодалаш баробарида рассом ўз ижодий оламини яратишга ҳаракат қилади. Айтайлик, «Куз», «Ёлғиз дарахт» каби асарларида инсоннинг Осмон ва Ер билан чамбарчас боғлиқлиги ифодаланади.

Республикамиз мустақилликка эришгандан сўнгги ўтган давр Т. Немцович ижодида ҳам ўз аксини топди. Рассомнинг ижодий фаоллиги ортди. Чунки бизнинг даврга келиб ҳар қандай «изм»лардан ҳоли, эркин ижодга асосланган жараён бошланди. Рассомнинг «Севишганлар», «Парвоз», Тоғларда», «Сўфийлар ва фаришта», «Илҳом» каби янгича руҳдаги асарлари дунёга келди. Айни шу даврга келиб Т. Немцович анъанавий рангтасвир техникаси чекланганини ва янгича бадиий-техник омиллар излаш зарурлигини ҳис этди. Ўрта Осиё миниатюрасини, шарқона образлар дунёсини чуқур ўрганган рассом ўз мақсадига эришди: типографик бўёқларга асосланган ўзига хос услуб топишга муваффақ бўлди.

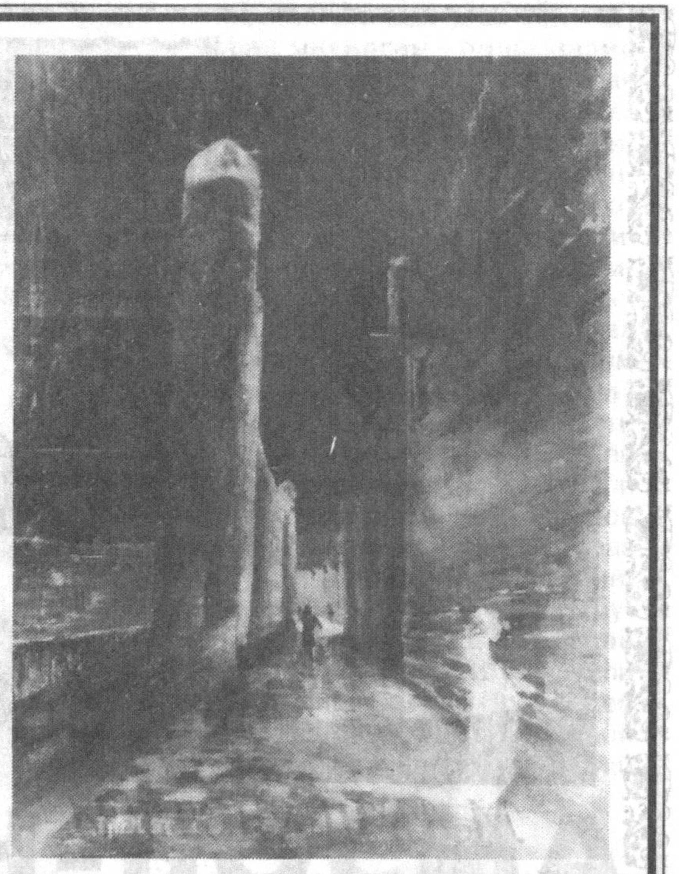

Замонавий мавзуда ижод қилар экан, Т. Немцович абадиятга мурожаат этади. Масалан, гулдаста, мевалар, кузги баргларда у Борлиқнинг мураккаб тузилишини кўради, шу билан бирга, диний мавзуларни ҳам назардан қочирмайдин. Бу мавзулар устида ишлаш рассомнинг абадий инсоний фазилатларга муносабатини белгилайди.

«Гулсапсарлар. Эрта тонг» асари рангларга бойлиги билан ажралиб туради. Бу асарни нурлар ва қимматбаҳо тошларнинг ранглари ўйинига қиёслаш мумкин. «Кузги туш» ҳам бошқа кўпгина асарлари каби туйғулар уйғунлигига асосланган. Асар учбурчак композиция шаклида ҳал этилган: оловранг картошкагул, зарғалдоқ учбарг ва муҳаббат рамзи бўлган қизил олма ҳамда нафосат рамзи оппоқ капалак тасвирланган. «Кузги туш» орзу, муҳаббат ва табиат гўзаллигига битилган тасвирий оҳангга ўхшайди.

Ҳис-туйғулари ва ўй-фикрларини асарлари орқали ифодалаб келаётган Татьяна. Немцович ҳар сафар санъат ихлосмандларига бирор янгилик тақдим этишга ҳаракат қилади. Бу эса ўз-ўзидан бўлмайди, албатта. Зеро, яхши асар ҳамиша машаққатли ва тинимсиз меҳнат, изланишлар ҳосиласидир. Ўзбекистон мустақиллигининг 8 йиллигига бағишланган кўргазмада илк бор намойиш этилган рангтасвир асарлари унинг меҳнатлари зое кетмаганидан далолатдир. Бу асарлар мухлисларда қизиқиш уйғотди. Шубҳасиз, рассом ҳали кўплаб яхши асарлари билан мухлисларга завқ бағишлайди.

Гулчеҳра УМАРОВА

«ЖАҲОН АДАБИЁТИ»

1999 йил, октябр — декабр сонлари

Ирвин Шоу ва Жак Превер, Габриэла Мистраль ва Уолт Уитмен, Перси Биши Шелли ва Андрей Вознесенский, Пол Гелликo ва Роберт Рождественский... Жаҳон адабиётидан озми-кўпми хабари бор котибхонга бу номлар жуда кўп нарсаларни англатади. Уларнинг ҳар бири ўз миллий адабиётининг классик намояндалари. Бугун уларнинг асарлари ўзбек тилида эълон қилинаётгани, ўзбек китобхони бу машҳур адибларнинг дурдона асарларини ўз она тилида ўқиш имкониятига эга бўлаётгани жамиятимиз маданий ҳаётида ўзига хос воқеадир. Ана шундай севинчли воқеанинг сабабчиси эса «Жаҳон адабиёти» журнали.

Журналнинг ўтган йилги охирги сонлари босмадан чиқди. Биз унинг ҳар бир сонини интиқлик билан кутаётган ўқувчиларга бу хушхабарни етказиб, октябр, ноябр ва декабр ойларидаги сонларининг мундарижаси билан таништириш ниятидамиз.

«Жаҳон адабиёти»нинг октябр сони XX аср Америка адабиётининг йирик намояндаси Ирвин Шоунинг «Тунги дарбон» романи билан очилади. Ирвин Шоу ижодидан ўзбек тилига бу илк таржимани Низом Комилов амалга оширган. XX аср жаҳон шеъриятини француз шоири Жак Превер ва чилилик шоира Габриэла Мистрал поэзияларисиз тасаввур этиш қийин. Аллақачон дунё адабиёти хрестоматиясидан муносиб ўрин олган бу машҳур ижодкорларнинг гўзал шеъриятларидан танланган асарлар таржимаси ҳам журналнинг шу сонида берилган (Таржимонлар Ш. Ботирова ва Кутлибека). Қозоқ адиби Абиш Кекилбоевнинг «Пойгатўриқ» қиссаси Р. Отаев таржимасида тақдим этилган.

Шунингдек, ушбу сонда атоқли адибларимиздан Одил Ёқубовнинг «Бир кошона сирлари» драмаси, Иззат Султоновнинг «Жадидчилик истиқлол кўзгусида» мақоласи эълон қилинган.

Журналнинг «Публицистика» рукнида бериб борилаётган мақолалар ҳар галгидай октябр сонида ҳам ғоятда долзарб ва қизиқарли материалларга бой. Хусусан, сиз Р. Теляшевнинг «Татарларга қарши «совуқ уруш»нинг охири борми?», А. Горбовскийнинг «Жоду ва ҳокимият», П. Тревогиннинг «Эшак ялови остида» ҳамда В. Дегоевнинг «Имом Шомил» мақолаларини ўқиб, бунга ўзингиз гувоҳ бўласиз. Т. Лобсанг Рампанинг «Учинчи кўз» асари эса саргузашт ишқибозлари, ноёб хислатлардан воқиф бўлишга иштиёқманд китобхонлар учун кутилмаган ғаройиб совға дейиш мумкин. Асарда муаллиф Тибет ҳақида, фоний ва боқий ҳаётнинг боғлиқ томонлари хусусида баҳс юритган. Асарни А. Файзулла ва Ф. Шоҳисмоил таржима қилишган.

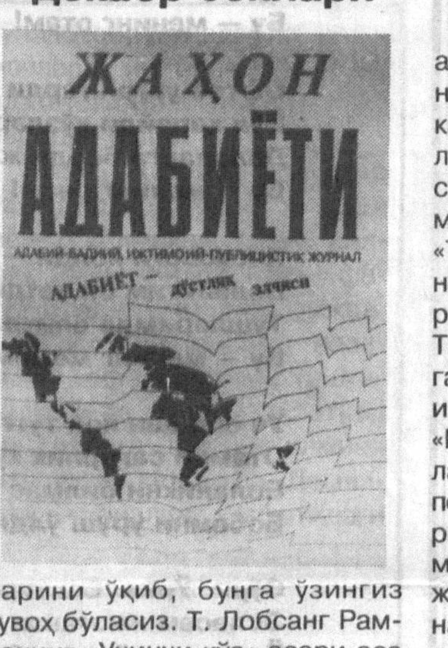

Журналларни варақлаганда...

Журналхонлар «Жаҳон адабиёти»нинг ноябр ойи сонидан бошлаб яна бир америкалик таниқли адиб Пол Гелликонинг инсон ва табиат ўртасидаги уйғунлик ҳақида ғоят мароқ билан ҳикоя қилинган «Томасина» романи билан танишадилар. Романни Озод Шарафиддинов таржима қилган. Табиатга қасидадай жаранглаган яна бир америкалик буюк ижодкор Уолт Уитменнинг «Кўкат барглари» туркум шеърларини эса Ҳусниддин Шарипов таржимасида ўқийсиз. «Шеърият минтақалари» туркумида машҳур рус шоири Роберт Рождественский шеъриятидан намуналар берилган.

Заминда умидлар ёзмоқда
қанот,
Олдинга бокурмиз
Нотинчмиз холос.
Ўзга сайёрадан келмайди
нажот,
Ўзимиз хавфларни этамиз
холос —

деб ёзган эди шоир. Дарвоқе, бу чексиз коинотда инсоннинг ёлғиз таянчи бу унинг ўзи — ишончи, иймони ва жасоратидир. Р. Рождественский шеърларини ўзбекчага Асрор Мўмин ўгирган.

Ушбу сонда таниқли араб драматурги Саъдулла Ванноснинг «Султон барибир султон» драмаси, Ирвин Шоу, Т. Лобсанг Рампа асарларининг давоми билан танишасиз.

Журналнинг декабр ойи сони аввалида инглиз шеъриятида Байрон ва Жон Китс каби классик шоирлар қаторида турадиган машҳур шоир Перси Биши Шеллининг бир туркум шеърларини Абдулҳамид Пардаев таржимасида ўқийсиз. Шубҳасиз, ўзбек китобхонлари орасида рус шоири Андрей Вознесенский шеърияти мухлислари кўп. Унинг «Рассом ҳақида ривоят» ва бошқа бир неча шеърларини Усмон Азим таржима қилган. «Микеланжело муножоти»да шоир шундай дейди:

Худойим, аслида бир
поянгман — чин,
Нега оломонга ташлайсан
доим,
Худойим, мен сенга нима
қилгандим,
Нима қилмагандим сенга,
худойим.

Ушбу сонда А. Нестеровнинг «Исёнлар сарвари» («Лоуренс Арабийнинг тарихи») ҳамда Т. Э. Лоуренснинг «Шарқдаги ўзгаришлар» мақоласи Шарқ тарихида катта рол ўйнаган, Черчилл таъбири билан айтганда «XX асрнинг энг улуғ инсонларидан бири» ва унинг қарашлари билан таништиради. «Адабий танқид» рукнида берилган Муҳаббат Шарафиддинованинг «Набоков тилсимоти» мақоласи орқали ажойиб рус адибининг ҳаёт ва ижодидан хабардор бўласиз.

«Жаҳон адабиёти» журналининг бугунги кунда маънавиятимиз ривожига қўшаётган ҳиссаси, халқимизни дунё маданияти ва маърифати билан таништиришдаги хизмати эътиборга лойиқ. Зеро, умуминсоний қадриятларга уйғунлашиш, маданий ва адабий ҳамкорликларни янги поғонага кўтаришда бу хизматнинг ўрни ва аҳамияти ҳар жиҳатдан эътирофга сазовордир.

МУКОФОТ СОВРИНДОРЛАРИ

Ўзбекистон Касаба уюшмалари федерацияси бадиий ҳаваскорлик ижодиёти соҳалари бўйича энг яхши ижодкорлар кўрик-танловини эълон қилган эди. Яқинда Темирйўлчилар маданият саройида ана шу танловнинг якуний босқичи бўлиб ўтди. Ғолиблар «Ўзбекистон Касаба уюшмалари мукофотининг совриндори» фахрий унвонлари билан тақдирландилар. Турли жанрлар бўйича ўтказилган бу тадбирда иштирок этган бадиий жамоалар, шоир ва ёзувчилар, рассомлар ижодини республикамизнинг таниқли адабиёт ва санъат арбобларидан иборат ҳакамлар ҳайъати баҳолади.

Қашқадарё вилояти болалар ва оналар шифохонаси урология бўлими мудири Қилич Нурмуҳамедов, Наманган вилояти савдо ходимлари касаба уюшмалари вилоят қўмитаси раиси ўринбосари Акрам Сатторов, Андижон вилояти Булоқбоши тумани халқ таълими бўлими ходими Умида Юсуповалар энг яхши насрий, шеърий ва публицистик асарлар муаллифлари деб топилди.

Халқ амалий санъати жанри бўйича Наманган вилояти ўлкани ўрганиш музейи ходими Бахтиёр Содиқов, ҳайкалтарошлик жанри бўйича Чуст тумани 13-мактаб ўқитувчиси Собиржон Хотамов, шунингдек тасвирий санъат жанри бўйича Навоий шаҳридаги «Фарҳод» маданият саройи студияси тақдирланди.

Ўзбекистон жаҳон тиллари университети бадиий жамоаси, Тошкент вилояти Қибрай тумани маданият саройи ходими Музаффар Тўлаганов, Республика Касаба уюшмалари Курортлар бошқармаси «Турон» оромгоҳи клуби раҳбари Дилмурод Абдувалиев, Наманган вилояти мусиқа билим юрти лаборанти Малика Норматова, Бухоро шаҳар халқ таълими бўлими ходими Шоира Шарипова қўшиқчилик жанрининг совриндори бўлишди. Мирзаобод тумани халқ таълими бўлими «Наврўз» дастаси, «Навоийазот» ишлаб чиқариш бирлашмаси «Ширин» маданият саройи бадиий жамоаси, Навоий кон-металлургия комбинати «Фарҳод» маданият саройи «Карвон» дастаси, шу саройнинг «СКАЗ» студияси, «Навоийазот» бирлашмасининг «Истиқлол» рақс гуруҳи ҳам «Ўзбекистон Касаба уюшмалари мукофоти совриндори» фахрий унвони билан тақдирландилар. Ёш истеъдодларни қўллаб-қувватлаш мақсадида танлов ғолиби, ёш хонанда Малика Норматова М. Ашрафий номидаги Тошкент Давлат консерваториясига ўқишга тавсия этилди.

«Туркистон» саройида Ўзбекистон Касаба уюшмалари мукофоти совриндорлари ва таниқли санъаткорлар иштирокида бўлиб ўтган гала-концерт санъат мухлисларида катта таассурот қолдирди.

Н. ЖАББОРОВА

☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺

С. АЛЬТОВ

БОШГА ТУШГАНИНИ КЎЗ ТОРТАР

— Биласизларми! Бир хушкелбат йигитча мени ресторанга таклиф этди. Официантни чақириб, унга вино, форел, қисқичбақа олиб келишни буюрди! Мовий кўз, малла соч, эҳ-ҳе! Анчадан бери бундай яйрамаган эдим! Шу куни ўзимни худди маликалардай ҳис қилдим-да, — деди ёш жувон ҳайратланиб.

— Қўйсангиз-чи, хоним, — эътироз билдирди ёши каттароқ бир эркак, — балиқни еб роҳатланмоқ, тўғриси, гуноҳдан ўзга нарса эмас. Бироқ балиқ овлашга нима етсин! Назаримда ҳеч овга бормаган кўринасиз. Ана лаззат, ана ҳузур! Тасаввур қилинг, ёлғиз ўтириб балиқ овлаяпсиз! Қармоқ таранглашган сари юрагинг ҳапқириб ура бошлайди. Кейин қармоқ аввал ўнгга, сўнгра чапга юлқиниб тортила бошлайди. Сиз ҳам бўш келмайсиз, албатта. Ярим соатлар олишгандан сўнг шундоқ тортасиз — каттакон форел илиниб чиқади. Силлиққина балиқни қўлингизга оласиз, шунда жонивор бир-икки дум уради-да, жимиб қолади! Энди у сизники! Гапимга ишонинг, хоним, чин сўзим, бунақа бароридан келган овдан сўнг ўзингни жуда бошқача, қаҳрамондай ҳис қила бошлайсан киши.

— Сизларга яхши, бирингиз малика, бирингиз қаҳрамон — тўнғиллади форел. — Ўзингизни менинг ўрнимга қўйиб кўринг: қорнингиз оч. Шу пайт ёнингизда момиққина, ёғлиққина чувалчанг пайдо бўлади. Хўш, нима қилардингиз? Албатта, уни ҳалигидай... Мазасидан роҳатланиб кекириб улгурмасингиздан нинадек ўткир қармоқ... кечирасизу хоним, тепа лабингизга санчилади. Буниси ҳам етмагандай, қандайдир телба сизни юлқиб тепага торта бошлайди... Кимга қанақа, билмадим-у, лекин эндигина овқатланиб турган бир пайтингда бунақанги хўрлашса ўзингни қип-қизил аҳмоқдек ҳис қилар экансан...

— Булар ҳали холва! — эътироз билдирди чувалчанг. — Хоним, жаноб, форел хоним! Бир дақиқа ўзларингни қозиққа илинган чувалчанг ўрнига қўйиб кўринг. Буниси ҳам майли, бироқ каттакон балиқнинг тап тортмай ютиб юбориши-чи... Тақдирга тан бериб турган пайтингда, мени кечирасизу хоним, аллақандай бир аҳмоқ, учига чиққан аблаҳ сизни балиқнинг ошқозонидан шиддат билан тепага юлқиб торта бошлайди. Кимга қанақа билмадиму, лекин бошга тушганини кўз тортаркан, буларнинг ҳаммасини бошингиздан кечирсангиз, ўзингизни жуда... Ҳатто айтишга тил ҳам бормайди... Сиз бўлсангиз маликаман, қаҳрамонман дейсиз тағин...

ХУСНИДДИН таржимаси

☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺☺

Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университети халқаро журналистика факултети қошида 2000-2001 ўқув йили учун тест синовларига тайёрлов курслари очилади (ўзбек тили ва адабиёти, тарих, инглиз, немис, француз, испан, япон, хитой, араб, корейс, рус тили ва адабиёти фанлари бўйича).

Ўқиш муддати 3 ой — 2000 йил 10 апрелдан 10 июлгача.

Ўқиш шартнома асосида олиб борилади.
Мурожаат учун манзил: Тошкент шаҳри, Муқимий кўчаси, 104.
Телефонлар: 53-26-42, 53-02-66, 53-39-21.

«ARZI» ТАКЛИФ ЭТАДИ

Агар сиз маҳаллий ва хорижий нашрларга обуна бўлмоқчи бўлсангиз ва бунинг учун ортиқча вақт ва ортиқча пул сарфлашни истамасангиз бизга мурожаат этинг. Хорижий нашрларни тарқатиш «ARZI» агентлиги Сизнинг хизматингизда. Биз билан ҳамкорлик қилсангиз ютқизмайсиз.

Мурожаат учун телефон — 136-08-49
Факс: 1360850.

Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги, «Ўзбектеатр» ижодий-ишлаб чиқариш бирлашмаси Ҳамза номидаги ўзбек давлат академик драма театрининг актёри, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Саидкомил Умаровга волидаи муҳтарамалари

ЗЕБУНИСО аянинг

вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Тошкент шаҳар Соғлиқни сақлаш бош бошқармаси ўқув-даволаш тиббиёт коллежи жамоаси таниқли хонанда ва шу коллеж ўқитувчиси Сайёра Назировага отаси

Содиқжон НАЗИРОВ

вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
* * *
НОШИР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА КОНЦЕРНИ

OZBEKISTON ADABIYOTI VA SAN'ATI
2000 йил
Ўзбекистон АДАБИЁТИ ва САНЪАТИ

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 133-52-91
Танқид ва адабиётшунослик, санъат бўлимлари: 136-56-48
Назм ва наср бўлими: 136-56-50
Ижтимоий ҳаёт бўлими: 136-55-78

Бош муҳаррир Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

Редакцияга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.
Навбатчи муҳаррир — Рустам МУСУРМОНОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси.
Манзили: Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй

Босишга топшириш вақти—21.00. Босишга топширилди — 20.00.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 24. Буюртма Г. — 279. Ҳажми — 3 босма табоқ. Газета IBM компютерида терилди ва саҳифаланди. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 5 6

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ
СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН

Тиражи—6288.